Estnisk tidning för politik och kultur

Teataja

Utgivare: Estniska Kommittén

Nr. 14 (1293) 31. juuli 1981 38. aastakäik

Austati Balti ja Ukraina küsimuste suhtes huvi osutanud USA Kongressi liikmeid

Suur sõprussõhtu Washingtonis seoses Ühendatud Balti Komitee 20. aastapäevaga

11. juuni õhtul kogunes umbes 300 eestlast, lätlast ja leedulast Washingtonis asuvasse USA Senati Sam Rayburn'i nimelise büroomaja ühte suuremasse saali, et tähistada Ühendatud Balti Komitee 20. aastapäeva.

Ühendatud Balti Komitee (ÜBK) on teatavasti Washingtonis asuv balti organisatsioon, mis koosneb kolmest eesti, läti ja leedu keskorganisatsioonist Ameerikas eesmärgiga kaitsta balti küsimusi Ameerika valitsusasutuste juures.

Juubelipidustusi avas selle aasta ÜBK esimees **Mäido Kari.** Ta tervitas koosolijaid ja toonitas, et sündmusel on kolmekordne tähtsus. Kõigepäält täitus ÜBK-l 27. aprillil 20. aastapäev. Teiseks otsustati sel puhul üheksale Esindajate Koja liikmele ning viiele senaatorile anda Balti Vabaduse Auhind tunnustuseks nende töö eest Balti riikide huvides. Kolmandaks sündmuseks sel päeval on suurküüditamise 40. aastapäeva mälestamine.

Sõnavõtule järgnes auhindade väljajagamine. Isiklikult olid kohal seitse rahvaesindajat ja üks senaator. Esimesena võttis oma auhinna vastu **Frank Annunzio** Illinoisi osariigist ja temale järgnes **Charles Dougherty** Pennsylvaniast, kes oli just samal päeval pidanud koosoleku komitee organiseerimiseks, mis kaitseks Kongressis Balti riikide ja Ukraina huve. Kolmandana võttis auhinna vastu **Dante Fascell**, kes on Helsingi kokkuleppe rakendamist jälgiva komitee esimees Esindajate Kojas. Selle komitee liige **Millicent Fenwick** oli neljandaks vastuvõtjaks. Oma tänuavalduses toonitas ta muuhulgas, et meie, kes oleme vabad, oleme kohustatud rääkima nende eest kes seda ei ole. 40 aastat tagasi oli see õudne öö kui 100.000 inimest veeti ära ilma et maailm oleks seda märganud. Hiljem leiti tõendid selle kohta kuidas perekondi oli lahutatud ning lapsi emadelt ära võetud. Me peame mõtlema inimestele nagu Jüri Kukk, kes suri noorelt, 40 aastaselt, sest et ta oli ennast pühendanud inimõigustele. Rahvaesindaja Fenwick lõpetas oma sõnavõtu öeldes, et meie, kes oleme vabad, peame tegema ikestatute hääks kõike, mis võimalik.

Edasi võtsid vastu oma auhinnad **James Blanchard** Michiganist ja **Don Ritter** Pennsylvaniast. Rahvaesindaja Ritter on elanud aasta

Juta Ristsoo

aega Nõukogude Liidus ja äsja tagasi saabunud Afganistanist. Ta toonitas oma tänuavalduses, et afgaanid hädasti vajavad meie toetust, kuna nad praegu tegelikult võitlevad nõukogude ekspansiooni vastu.

Senaator **John Heinz** Pennsylvaniast auhinda vastu võttes meenutas Jüri Kuke lugu kui draamat vabadust ihkavast hingest, kes suri kuna Nõukogude Liit kohtleb teisitimõtlejaid kui teise, kolmanda või neljanda järgu kodanikke ning kiusab neid taga kuni nende elud traagiliselt lõpevad.

Viimasena võttis oma auhinna vastu **Don Bonker** Washingtoni osariigist, kes ütles, et me kõik teame, et kõige suurem õiguste rikkumine toimub Balti riikides.

Oma esindajaid olid auhinda vastu võtma saatnud senaator **Bob Dole**, rahvaesindaja **Robert Dornan** ja senaator **Daniel Patrick Moynihan**. Senaator Moynihani esindaja luges ette tänuavalduse, milles senaator ütles, et nii nagu ta ootab Poola ja Afganistani vabanemist, nii ootab ta ka, et Balti riigid saaks vabaks. Kolm Kongressi liiget, senaator **Charles Percy** ning rahvaesindajad **Edward Derwinski** ja **Clement Zablocki** ei saanud kohale tulla ja nendele antakse auhinnad hiljem üle. Isiklikult olid veel kohal rahvaesindajad **Howard** New Jerseyst ja **Carney** New Yorgi osariigist, kes olid ürituse patroonid.

Koosolijate hulgas olid Balti vabariikide diplomaatilise korpuse esindajad, kusjuures eestlasi esindas uus konsul Evald Uustalu; kõikide Balti keskorganisatsioonide esimehed, eestlaste poolt ERKÜ esimees Juhan Simonson, ning Ühendatud Balti Komitee liikmed, eestlasist Komitee esimees Mäido Kari. Kohal olid USA välisministeeriumi esindajad, kongressiliikmete esindajaid ning teiste ikestatud idaeuroopa rahvaste esindajaid. Eestlasi oli kohal umbes 80, suurem osa neist olid Washingtoni ja Baltimore'i juhtivad tegelased. Kohal oli ka esindajaid Lakewoodist. New Yorgist olid saabunud BATUN'i esimees Juta Ristsoo ja Balti Vabadus Auhinna kujundaja kunstnik Viido Polikarpus.

Pääle ametliku auhindade väljajagamise oli koosolijail võimalus omavaheliseks koosviibimiseks. Mitmed kongressiliikmed võtsid ka koosviibimisest osa, et arutada meie ühiseid huvisid. Juta Ristsool oli võimalus rääkida kahe USA välisministeeriumi esindajaga. Üks neist oli Inimõiguste Büroost ja teine Nõukogude Liidu küsimusi käsitlevast osakonnast. Arutasime kuidas arendada tihedamat koostööd eesti, läti ja leedu ühiskondade ja USA välisministeeriumi vahel.

Korraldajad võisid väga rahul olla ilusa õhtuga, millega oli tunnustust avaldatud meie sõpradele Ühendriikide Kongressis ja ühtlasi loodud uusi tutvusi Ameerika valitsustegelaste hulgas.

Kes? Kus?

* **Siiri Kandre** Stokholmis tähistas 30. juulil oma 70 aastast sünnipäeva

„Teatajas" (nr. 15, 18. aug. 1979) ilmus juuresolev foto, millel näeme Eesti Vabadusristi kujutust Eesti Vabadussõjas langenud soome vabatahtlike mälestussambal Helsingi Vanal surnuaial. Foto tehtud 1979. a. suvel.

Kuhu kadus Vabadusrist Helsingis asuvalt Eesti Vabadussõja mälestussambalt?

Helsingi südalinnas asuvasse Vanasse surnuaeda püstitati 1920. aastail mälestussammas Eesti Vabadussõjas langenud soome vabatahtlike auks.

Mälestussambal leidub vastav pühendus: „1919. Vabadussõja võitlus-vendadele. Eesti."

Selle all on Villem Ridala „Epitaphium" eesti, soome ja rootsi keeles:

„Vägitöö kaunis jääb hiilgama
veervate aegade voolus"

Sambal oli ka Eesti Vabadusristi kujutus. Sageli pandi mälestussambale pärgi ja lilli, eriti seoses vastavate tähtpäevadega nagu EV aastapäev jm. Helsingit külastanud eestlased käisid enamasti ka mälestussamba juures.

Suur oli aga ühe, ka varem mälestussammast vaatamas käinud eestlase üllatus, kui ta käesoleva aasta suvel läks samba juurde: Vabadusrist oli kadunud.

Küsimus on, kas risti kõrvaldasid väikesed või „suured" huligaanid.

Nende ridade autor oli mitte kaua tagasi Helsingis ja siis oli rist veel alles.

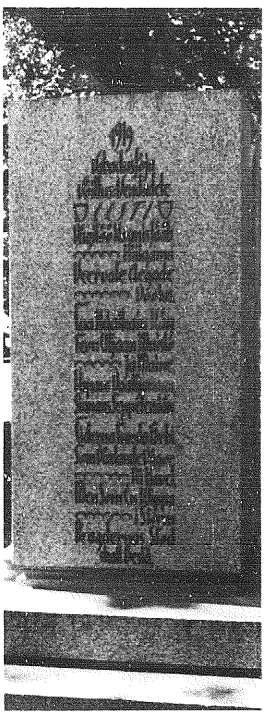

Foto samast Eesti Vabadussõjas langenud soomlaste mälestussambast tehtud 1981. a. suvel – Vabadusrist puudub

* Göteborgi Eesti Algkooli õpetaja **Juta Nõmme** tähistab 2. augustil oma 50 aastast sünnipäeva.

* Dirigent ja pianist **Peeter Paul Lüdig** tähistas 9. juulil Buffalos USA-s oma 75. sünnipäeva.

Teataja

31.7.1981

Moskvast juhitud „rahukampaania"

Kasutades üha kasvavat ja levivat tuumsõja hirmu on osalt kommunistlikud kuid osalt ka vasakradikaalsed ja isegi kodanlikud ringkonnad alustanud ulatuslikku kampaaniat Lääne-Euroopa kaitse nõrgestamiseks.

Sellele on omalt poolt andnud hoogu N. Liidu presidendi Leonid Brežnevi jutuajamine soome ajalehele „Suomen Sosialidemokraatti" ning tema seletused Moskvat külastanud Lääne-Saksa sotsiaaldemokraatliku erakonna ja Sotsialistliku Internatsionaali esimehele Willy Brandtile. Need Brežnevi avaldused olid selles suhtes pöördelised, et ta nüüd esimest korda andis mõista, et N. Liit võiks põhimõtteliselt olla nõus vähendama või tõmbama tagasi oma tuumrelvi. Kuid Brežnev väljendas end nii uduselt ja ebamääraselt, et tema mõtetest ei saadud üldse mingit konkreetset pilti. Paljudel tekkis küsimus, kas tema sõnade taga muud oligi, kui uute lootuste äratamine lääne kergeusklikes inimestes.

Meeleolud tuumrelvade vastu on tugevnenud eriti Lääne-Saksamaal, Norras, Inglismaal ja Hollandis. Norras on septembris tulemas parlamendivalimised ja tööliserakond on võtnud „tuumrelvadeta Põhjala" idee üheks tähtsaks valimisküsimuseks.

Seda on tehtud ilmselt parteipoliitilistel ja taktilistel põhjustel. Parempoolsete poolehoid Norras on juba aastaid pidevalt kasvanud ja tõenäoline on, et kodanlikud erakonnad saavad valimistel enamuse. Teisalt tööliserakond on, eriti riigikaitset puudutavais küsimusis, lõhenenud kaheks. Et seda kaheksjagunemist varjata, püütakse nüüd suure innuga pooldada tuumrelvadeta Põhjala mõtet. Kuid see varjamine ei taha hästi õnnestuda, sest erakonna juhtivate esindajate sõnavõtud on ikkagi olnud kaunis vastuolulised.

Pääle selle see on tekitanud probleeme Norra kõige tähtsama liitlase Ameerika Ühendriikidega. Välisminister Knut Frydenlund sõitis USA-sse oma valitsuse seisukohta seletama, kuid ta kolleeg Alexander Haig ütles selge sõnaga, et Ühendriigid peavad tuumrelvadeta Põhjalat väga ebasoovitavaks mõtteks.

Paistab, et Norra valitsus peab selle Haigi seletusega arvestama. Kuid teisalt on tööliserakonna esindajad kinnitanud, et tuumrelvadeta Põhjala mõte võetakse hiljem uuesti arutamisele, näiteks N. Liidu poolt ettepandud Euroopa desarmeerimiskonverentsil. Iseasi on, kas niisugune konverents kunagi kokku tuleb.

Hiljuti avaldati Norras ringküsitlus tuumrelvadeta vööndi kohta, mille oli tellinud tööliserakonna peahäälekandja „Arbeiderbladet". Suureks üllatuseks selgus, et norralaste enamus pooldas seda mõtet. Pahempoolsetest sotsialistidest, mis on väike erakond, pooldasid kõik, kuid ka tööliserakonnast selge enamus. Ainult napp enamus parempoolseist oli pooldaval seisukohal.

Mis on aga jäetud tähele panemata, on esitatud küsimuse sõnastus, mis niisugusel juhul on muidugi olulise tähtsusega. Selgus, et mõeldud oli tuumrelvadeta Põhjalat seoses samasuguste vööndidega mujal Euroopas. Ja see on hoopis midagi muud kui piirdumine ainult Põhjalaga.

Kuid „rahukampaania" ei ole päevakorral mitte ainult Norras, vaid ka Lääne-Saksamaal, Inglismaal ja mujal. Hamburgis korraldati meeleavaldus, millest võttis osa ligi 100.000 inimest. On ka korraldatud nõnda nimetatud „rahumarss" Kopenhaagenist Pariisi.

Kuid kõik need aktsioonid on suunatud Lääne-Euroopa kaitse nõrgendamiseks. Kui Kopenhaagenist taheti korraldada ka „rahubuss", mis oleks sõitnud Moskvasse, et korraldada Punasel väljakul „rahumiiting" samal 9. augustil, kui „rahumarss" jõuab Pariisi, keeldus N. Liidu saatkond andmast osavõtjatele viisat. Saatkond väitis, et see aktsioon on „nõukogudevastane".

Vilunud vaatlejale on päris selge, et inspiratsioon kõigeks selleks tegevuseks on tulnud ühest allikast: Moskvast. Iseasi on, et igat liiki „rahusõpru" toetab neid ettevõtteid. N. Liidu ähvardused on ajanud paljudele hirmu pääle. Teatavat osa mängivad ka sisepoliitilised taktikalised vajadused, eriti sotsiaaldemokraatlikes erakondades. See ei ole maksev üksnes Norras, vaid ka mujal.

Näiteks Lääne-Saksamaa sotsiaaldemokraatlik liidukantsler Helmut Schmidt ei olnud sugugi vaimustatud Brandti Moskvasse sõidust ja tema seletusist pärast tagasitulekut. Kuid tal on endal suuri raskusi oma erakonna vasakpoolsete tiivaga ja ta ei ole selle tõttu saanud Brandti aktsioonid täielikult tõkestada. Ta andis aga Norra peaministrile Gro Harlem Brundtlandile Bonnist selge sõnaga – kuigi mitte nii järsult nagu Haig Frydenlundile – mõista, et tuumrelvadeta Põhjala on läänemaailma seisukohast väga halb kava.

See mitte ainult ei kõiguta tasakaalu Põhja-Euroopas, vaid raskendab ka tulemas olevaid desarmeerimisläbirääkimisi USA ja N. Liidu vahel ning tugevdab patsifistlikke ja riigikaitsevaenulikke ja ka neutralistlikke tendentse NATO liikmesriikides.

Samaaegselt kui Moskva räägib suure innuga „rahust" ning hoiatab NATO plaanist seada kahe aasta pärast Lääne-Euroopas üles ligi 600 moodsat tuumrelva, seab ta ise suure rutuga üles oma keskmaade SS-20 relvi. Neid on juba üles seatud umbes 275 ja igaüks on varustatud kolme teravikuga. Seega NATO ei saavuta tasakaalu ka pärast seda, kui ta on 1984. või 1985. a. teostanud oma plaani niisuguste relvade suhtes.

Nende NATO ristlevate mürskude ja Pershing II-rakettide ülespaigutamine on aga Lääne-Euroopa seisukohast arvestatavalt hädavajalik, et mõnungatigi määral stabiliseerida jälle tasakaalu meile läänt juba kuuma N. Liidu kätte ja väga ühekülgsed relvastumise tõttu ohutuks. See N. Liidu kätte ja energiliselt relvastumisele asgat ümber kiirmine aastan tagasi.

Selle sama plaani tegine osa oli Euroopa julgeoleku- ja koostöökonverents, millega taheti Euroopa rahvad uinutada, et nad ei saaks aru N. Liidu poolt tulevast sõjalisest hädaohust. See ongi teataval määral õnnestunud, nagu praegu näeme.

Euroopas on siiski riigimehi ja poliitikuid, kes saavad sellest hädaohust aru. Norras näiteks parempoolsete juhid Kåre Willoch (parlamendigrupi esimees) ja Jo Benkow (erakonna esimees), Lääne-Saksamaal kristlik-demokraadid ja liidukantsler Helmut Schmidt ning Prantsusmaal president François Mitterrand, kes käis Bonnis andmas tugevat moraalset toetust Schmidtile.

N. Liidu SS-20-rakettidest tuleks rääkida, sest need on hädaohuks tervele Lääne-Euroopa olemasolule!

ER

USA-s asutati Komitee Balti riikide ja Ukraina saatuse selgitamiseks

19 Esindajatekoja liiget juba ühinenud Komitee tööga

Ühendatud Balti Komitee 20. aastapäeva tähistamisel peetud sõnavõttudest äratas erilist tähelepanu Pennsylvania rahvaesindaja Charles Dougherty kõne. Nimelt tegi Dougherty teatavaks, et Balti riikide ja Ukraina küsimusi uuriva komitee koosseisu kuulub juba 19 USA Esindajatekoja liiget ning et ilmselt nende arv suureneb lähemas tulevikus suuresti.

Dougherty teatas ühtlasi, et Komitee oli juba aktiivselt tööle asunud. Koosolek, kus ta viibis, oli mõeldud selleks, et komitee programmi tutvustada balti ja ukraina ühiskondadele ning nendelt saada ideesid tuleviku tegevuseks. Ta teatas ka, et samal päeval oli Komitee liikmed organiseerinud küüditamise aastapäeva puhul sõnavõtte nn. Special Order'i korras, s.o. väljaspool muidu ettenähtud päevakorda. Komitee liikmed olid sel aastal olnud aktiivsed välisministeeriumi juures toimunud läbirääkimisil, kus arutati Balti riikide diplomaatilisi esindusi puudutavaid küsimusi. Teatavasti tegutsevad USA-s iseseisvate Balti riikide diplomaatilised esindused, kuna Ameerika ei tunnusta Nõukogude võimu Balti riikides. On arutatud, kuidas tulevikus kindlustada esindustele järelkasvu ja rahalist toetust.

Rahvaesindaja Dougherty tutvustas nüüd päevakorra punkte, mida komitee loodab läbi viia. Need on:

* Organiseerida erakorralisi sõnavõtte päevadel, mis on baltlastele või ukrainlastele sümboolse tähtsusega, näiteks vabariigi aastapäevad.

* Lahendada balti diplomaatiliste esinduste majanduslik olukord ning järelkasvu küsimus.

* Taotleda Vabadusraadio ning Ameerika Hääle eelarvete suurendamist.

* Riigitrükikojaga kokku leppida, kuidas peaksid esinema Balti riigid Ameerika ametlikel maakaartidel.

* Organiseerida erakorralisi sõnavõtte balti ja ukraina poliitvangide kohta ning saata protestikirju nende kaitseks.

Rahvaesindaja Dougherty toonitas, et Balti ja Ukraina ühiskonnad Ameerikas võivad sellele tööle kaasa aidata sellega, et nad prooviks oma Kongressi esindajaid värvata selle komitee liikmeiks. Mida suurem see komitee on, seda tähtsam on ta teiste Kongressi liikmete silmis. Komitee liikmed ise näeks ette, et komitee püsiks mõlema parteilisena, s.t. et ta koosneks nii demokraatidest kui ka vabariiklastest ja et ka senaatorid liituks komiteega.

Rahvaesindaja Dougherty küsis siis koosolijatelt arvamisi. Komitee poolt esitatud tegevuskava võeti koosolijate poolt vastu väga positiivselt. Selle täiendamiseks toodi esile veel järgmised probleemid, mille lahendamiseks loodetakse Kongressiliikmetelt abi.

* Nõukogude Liidu poolt määratud liigselt kõrged tollid pakkidel, mida saadetakse Balti riikidesse ja Ukrainasse.

* Tähitud kirjade saatmiste rahvusvaheliste nõuete mitte tunnustamise Nõukogude Liidu poolt, näiteks kirjade kviitungitele, mis on mõeldud poliitvangidele, kirjutavad alla vanglate ametnikud ja mitte vangid ise nagu rahvusvahelised reeglid seda ette näevad.

* Nõukogude Liidu ebaõiguslik seisukoht kaksikkodakondsuse suhtes.

Komitee liikmed võtsid need esitatud probleemid teatavaks ja lubasid kaaluda võimalusi nende lahendamiseks.

Koosolek lõppes optimistlikult. Komitee liikmetel ning balti ja ukraina tegelasil on veel palju tööd ees, et teha seda institutsiooni nii efektiivseks kui võimalik. Väljavaated selleks on hääd ja töö hädavajalik.

Juta Ristsoo

Kes? Kus?

* Mereväe kapten-leitnant **Herman Liikane** tähistas 17. juunil Södertäljes oma 90. sünnipäeva.

* Kalanduse eriteadlane **Hendrik Toots** tähistas 28. juunil Stokholmis oma 70. sünnipäeva.

WACL ja APACL konverentsid Taibeis

Arvo Horm esindab Rootsit

Kaks suurt antikommunistlikku maailmaorganisatsiooni : Maailma Anti-kommunistlik Liit (WACL) ja Aasia Anti-kommunistlik Liit (APACL) peavad esimest korda ühise aastakonverentsi Taibeis 3.–8. augustini 1981. WACL-ile on see 14 kokkutulek ja APACL-ile juba 27. Nende kahe kokkutulekuga on liidetud veel kolmas: iga aasta juuli lõpul ja augusti algul toimub Ikestatute Nädal Aasias.

Need kolm üritust on liidetud, et võimalikult laial foorumil ja suuremas koosseisus kui tavaliselt vaatluse alla võtta uue aastakümne aktuaalsed maailmaprobleemid. Konverentside teemaks ongi valitud parool: „Alates 1980 – aastakümme, kus vabadusel tuleb võita kommunism",

Delegaate neile kokkutulekutele saabub kõigilt kontinentidelt ja eriti on ka hoolitsetud, et nimekaid referente ja eriteadlasi saabub nii USA-st ja Euroopast, samuti Aasiast ja Aafrikast. 5. aug. toimub Taibeis massdemonstratsioon 50.000 osavõtjaga.

Konverentsile saabuvad delegatsioonid ka kõigist Euroopa maadest, kaasaarvatud ka Skandinaavia maad. Rootsist võtavad osa WACL-i Rootsi osakonna esimees **Arvo Horm** ja Balti Komitee abiesimees **Åke J. Ek.** Pärast konverentsi külastavad nad mitmeid WACL osakondi niihästi Aasias kui ka Lähis-Idas.

Leeripüha New Yorgis

Praost Rudolf Kiviranna õnnistas 24. mail New Yorgis järgmised eesti leeriõpilased:

Pia Linda Salmre, Aiki Luule Vinkman, Virge Mai Vinkman, Jaan Valdur Jänes, Hillar Eric Kiiss, Mart Kobin, Edward Paul Tomson ja Thomas Erik Tomson.

Teataja

Utgivare:
Estniska Komittén

Vastutav väljaandja
(ansvarig utgivare):
Ervin J. Nõmmera

Toimetus:
Aksel Mark (peatoimetaja)
Harri Kiisk (tegevtoimetaja)
Arvo Horm

Rutt Eliaser (toimetuse sekretär)

Keskorganisatsioonide esindajad toimetuse nõuandvas kogus:
Andres Käärik (Eesti Komitee),
Peeter Tõnus (Eesti Rahvusnõukogu),
Vello Mänd (Eesti Rahvusfond),
Kalju Lepik (Eesti Kultuuri Koondis)

Arsenalsgatan 1, III, Sthlm

Kaastöö ja muu post saata aadressil:
Box 16323, 103 26 Stockholm
Telefon 20 70 61
Postgiro 53 751-4

Tellimishinnad:
Skandinaavias 12 kuud 100 kr.
6 k. 55 kr., 3 k. 30 kr.
Mujal 120 kr., 65 kr., 35 kr.

TRE RINGAR AB Stockholm 1981

Eesti Vabariigi uus ametikonsul USA-s, Evald Uustalu võeti eesti organisatsioonide ja ajakirjanduse esindajate poolt New Yorgi Eesti Majas vastu piduliku tervituse ja klaasi kokteiliga. Uut konsulit tutvustas kogunenuile peakonsul E. Jaakson, kes koosviibimise algul koos oma abikaasa, konsul E. Uustalu ja peakonsulaadi ametniku N. Kink'iga võtsid saali sissekäigul vastu saabujaid. Pildil skautlik vasakukäe tervitus konsuli ja Haridusseltsi abiesimehe n.skm. V. Vaheri vahel. Paremal Long Islandi eesti noorte suvekodu juhataja Virve Vaher. Nende vahel peakonsul E. Jaakson.

(Foto Salme Parming)

„Vapraim mees, keda kunagi olen kohanud. . .“

Ameerika ajakirjaniku artikkel Jüri Kukest

New York – „Teataja"/Vabadusraadio. USA mõjukas päevaleht „The Christian Science Monitor" (6.5.1981) avaldas oma kommentaaride veerul pikema artikli „Mälestades vaprat Jürit". Kirjutuse autor David Willis oli kuni käesoleva aasta 1. jaanuarini ajalehe Moskva korrespondent. Tal oli sääl kokkupuuteid ka eesti teadlaste-vabadusvõitlejatega. Praegu on Willis lehe korrespondent Londonis, kus on kirjutatud ka artikkel, milles loeme („Teataja" poolt panudud vahepäälkirjadega):

„Mul on kodus paar kindaid – õhukesed, pruunid, lihtsad. Need ei kuulu minule. Need kuulusid ühele kangelasele – ühele kõige vapramale mehele keda ma olen kunagi kohanud. Nüüd aga ma ei saa neid talle tagasi anda. Nende omanik on hiljuti surnud ühes nõukogude vangilaagris, Arhipelaag Gulagis, külmunud Põhja-Venemaa lagendikul, Murmanski piirkonnas.

Ta silmad avanesid Prantsusmaal

Käesolev artikkel on kirjutatud tema mälestuseks: tasane, kõhetu, tagasihoidlik, intelligentne ja aus mees kelle nimi oli Jüri Kukk. Ta suri selle pärast, et ta silmad läksid lahti KGB ja kommunistliku partei totalitaarse kontrolli suhtes mis kehtib N. Liidus ja tema armastatud kodumaal Eestis.

Palju aastaid töötas ta vaikselt Eestis anorgaanilise keemikuna. Ta oli isegi 12 aastat kommunistliku partei liige. Kuid ta viibis ühe aasta uurimistööl ühes instituudis just väljaspool Pariisi (aastail 1975 ja 1976) ja kui ta tuli koju tagasi ta oli teine inimene.

Kohtumine Moskvas

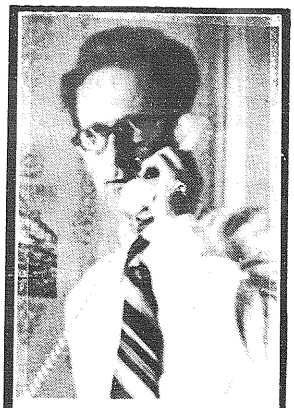
Mina kohtasin teda esimest korda keset masendavat talve aasta vahetusel 1979/80 ühes jäätunud, üksildases Moskva pargis. Sääl oli niivõrd külm, et me saime vaevu paigal seista. Ma kutsusin tema ja ta kolleegi Mart Nikluse meie korterisse, pakkusin neile teed ja õppisin tundma tema vaikset kindlameelsust ja julgust.

Kõikumatu usk vabadusse

Ta ei ole nii hästi tuntud kui Andrei Sahharov või Anatoli Štšaranski. Ta ei ole saanud Nobeli preemiaid ega ülemaailmseid ajalehtede pealkirju. Aga minule ta sümboliseeris üksikisiku kõigutamatut usku vabadusse. Lõpuks ta suri selle usu nimel 27. märtsil 1981. Ta oli 40 aastane.

KGB hävitas foto matusest

Tema matusel, nii nagu see oligi, olid kohal tema abikaasa Silvi, viis

Jüri Kukk

sõpra ja 25 KGB agenti Vologda kõleduses, 400 kilomeetrit Leningradist idapool. Tema haual ei ole mingit nime – ainult tema vangistusarv – 23781. Tema lesel ei ole mingit fotot sellest – KGB agendid rebisid fotokaamera ühe tema sõbra käest ära, millega viimane oli pildistanud matusetalitust, ja valgustasid seesoleva filmi.

Lahkumine komparteist

Jüri ütles mulle, et tal oli võimatu aktsepteerida kommunistlikke propaganda avaldusi pärast seda, kui te oli Prantsusmaalt koju tagasi saabunud. Partei jutu kohaselt oli elu Eestis oivaline – aga tema enda silmade läbi nägi ta hoopis vastupidist. Ta tunnetas, et ta ei saa enam jätkata olla partei liige. Ta koostas lühikese lahkumiskirja kohalikule partei pääkorterile. Tema arvates oli see tühipaljas formaalsus, oletades, et ta saab elada edasi ja töötada nagu varem.

Ta oli jahmatanud kui ta ühel hääl päeval tuli koju ja kuulis, et tema abikaasat Silvit olid külastanud erariides mehed, kes üritasid talle survet avaldada öeldes, et Kukk paigutatakse vaimuhaiglasse kui ta ei võta tagasi oma parteist väljaastumise soovi-avaldust. Tagakiusamine üha kasvas. Mida rohkem seda tehti, seda järeleandmatumaks muutus Kukk. Ta kaotas oma õpetlase töökoha.

Lõpuks ta ühines ühe teise dissidendi, Mart Niklusega, kes oli pidanud võitlust võimudega sellest saadik kui ta oli lõpetanud ülikooli.

Jüri Kukk ja Mart Niklus nõudsid Balti riikidele iseseisvust

Niklus, nurgeline, kehakas, äge mees rahutute silmade ja närvilise olekuga, nagu need, kes peavad alati valvel olema KGB pärast, oli Jüriga koos kui me pargis kohtusime. Mõlemad rääkisid hääd inglise keelt. Ja mõlemad kirjeldasid ojukorda Eestis, rahvuslikke demonstratsioone ja avaldust millele Niklus oli eelnenud aastal allakirjutanud, milles nõudis Balti riikidele iseseisvust. Hiljem nad andsid mulle avalduste eksemplare, mis avaldasid vastuseisu nõukogude invasioonile Afganistani ja toetasid Moskva olümpiamängude boikoteerimist 1980. aasta suvel. Nad soovisid, et ma tsiteeriks nende seisukohti.

Ühte kongi koos joodikutega

Viimast korda kui ma kohtusin Jüriga oli siis, kui me sõitsime koos minu autos Sadovoõe maanteel (s.t.Moskvas). Kolm minutit pärast minu autost välja astumist vahistati teda KGB poolt ja peeti kinni kolm päeva ilma ametlike süüdistusi esitamata.

Pärast seda kui teda oli Tartusse tagasi saadetud helistas ta mulle ühest telefonikioskist, öeldes kui jahmunud ta oli nähes KGB-d ignoreerimas harilikke kinnipidamisreegleid. Ta pandi kongi koos joodikutega. Protokollile tema vastustest ülekuulamisel olid allakirjutanud kaks nn. „tunnistajat" keda ta hiljem kohtas vangikongis – vangid, keda oli juhuslikult välja nopitud allakirjutama avaldusele millest nad ei teadnud mitte midagi.

Ta viidi tapi korras Moskvast ära põhjusel, et ta oli selles linnas viibinud rohkem kui kolm päeva (mis on vormiliselt korravastane) olgugi, et ta oleks õigel ajal koju jõudnud, kui teda poleks kinni peetud.

Umbes kuu aega hiljem arreteeriti ta Tartus. Silvi ja nende väike poeg ning tütar olid meeleheitel. Lastele karjuti koolis pääle ja kimbutati neid nende koolitöödede-vendade poolt, samal ajal kui õpetajad vaatasid lihtsalt päält.

Eesti arstid keeldusid tunnistamast Kukke vaimuhaigeks

Lõpuks süüdistati Jürit väljamõeldiste levitamises, mis laimasid nõukogude süsteemi. Niklus arreteeriti veelgi tõsisemate süüdistuste alusel 29. aprillil. KGB üritas kuude kaupa sundida eesti arste tunnistama, et Jüri on vaimuhaige. Nad keeldusid seda tegemast. KGB pidas teda pärast seda kinni kurikuulsas Serbski psühhiaatrilises instituudis Moskvas. Ta alustas näljastreiki nagu tegi seda ka Niklus.

Näljastreik

Mõlemad mehed olid koos kohtu all 5.–8. jaanuarini Eesti pealinnas Tallinnas. Mõlemad keeldusid kohtus rääkimast. Lõpuks Jüri kummardas Silvi poole ja töötas jätkata näljastreiki, mis oli sel ajal kestnud juba 41 päeva.

Talle mõisteti kaks aastat sunnitöölaagrit. (Niklus, kes oli teist korda kohtu ees, sai 10 aastat sunnitöölaagrit ja 5 aastat sundasumist). 27. märtsil käesoleval aastal Jüri langes Gulagis, keeldudes ikkagi toitu vastuvõtmast ja võideldes jätkuvasti ideaalide eest, mida Nõukogude riik eitab."

David Willise artikkel Jüri Kuke ja Mart Nikluse kohta on hääks informatsiooniks maailma avalikkusele selle kohta, milliseis tingimuses elavad eesti teadlased ja ühtlasi kogu rahvas. Ka nõukogude võimudele tohiks see olla meenutuseks, et nende roimi ja mõrvu pole enam nii lihtne salata vaba maailma eest kui see oli Stalini ajal.

Kui David Willis mõne aja eest New Yorgis viibis informeeris teda BATUN-i esimees Juta Ristsoo Jüri Kuke saatusest.

Teised lehed

Ka nii võib seda teatada...

Mõne aja eest tõid vabas maailmas ilmuvad eesti ajalehed New Yorgis asuva Eesti Vabariigi Peakonsulaadi teadaande, et kokkuleppel USA välisministeeriumiga asub Evald Uustalu 1. juunist alates konsuli ametikohale New Yorki (vt. näit. „Teataja" 30.5.). Atašee Aksel Linkhorsti surmaga vabaks jäänud koht täideti ja selle sõnumi võttis eesti avalikkus teatavaks üldise rahuloluga.

Juuni lõpul saabus kätte Stokholmis ilmuv „Meie Post" (nr. 5, 1981), mille pea- ja vastutav toimetaja on Edgar Pärli.

„Meie Posti" lugejad saavad selles numbris teada E. Uustalu määramisest konsuliks järgmises sõnastuses:

„Kaudsetest allikatest kuuleme, et Saatkona II sekretär Eesti Vabariigi välisteenistuses E v a l d U u s t a l u on peakonsul Ernst Jaaksoni käest kutse saanud asuda pärast Aksel Linkhorsti surma vabaks jäänud ametikohale. USA välisamet olevat oma nõusoleku annud selleks."

Küüditamise mälestusrongkäigu aruanne

Küüditamise mälestusrongkäigu ja näituse jaoks koguti raha, mida laekus kokku 2850 krooni järgmistelt organisatsioonidelt: Läti Kesknõukogu, Läti Rahvusfond, Eesti Komitee, Rootsi Vabadusnõukogu, Läti Abistamiskomitee, Balti Komitee, Eesti Rahvusfond, Eesti Rahvusnõukogu, EELK Stokholmi peapiiskoplik kogudus, Rootsi Eestlaste Esindus ja Ida-Euroopa Solidaarsuskomitee.

Kulud on siiani 2066:50, aga praegu puuduvad veel arved loosungite, ühe kaduma läinud lipu eest ja mitme näitusega seotud kulu eest.

E. Lipping kirjutas New Yorgi ajalehes küüditamisist

Elmar Lipping avaldas seoses küüditamise 40. aastapäevaga lugejakirja New Yorgi ajalehes "The News World" (15.6.81). See kannab päälkirja "Extended Katyn" (= pikendatud Katõn). E. Lipping meenutab kõigepäält 1941. a. 13. juuni öösel teostatud esimesi massküüditamisi, eesti ohvitseride hukkamist, nagu see oli toimunud poolakatega Katõnis ja lõpetab:

„Tänapäeval Nõuk. Liit süüdistab Josif Stalinit. Aga Stalini nooremleitnandid nagu Brežnev, Suslov, Gromõko jt. juhivad Nõuk. Liitu. Kas pole mitte aeg panna neid mehi roimade eest kohtu ette? "

Küüditamisi okupeeritud Baltikumis meenutati New Yorgis kui Nõukogude kuritöid ja Holocausti Baltikumis koos Balti riikide vägivaldse anastamisega. Rockefeller Centeris Katoliku katedraali vastas toimus vastav demonstratsioon ja läbi linna sõitis ka autode kolonn katuseil päevakohased loosungid. Korraldajaiks olid lätlased, kelledega oli ühinenud ka grupp eesti sõjaveterane NYEVÜ ridadest. Selle avaliku esinemise kõrval peeti mälestusteenistusi kõigis eesti, läti ja leedu kogudustes. Pildil demonstreerijaid 5. avenüül.

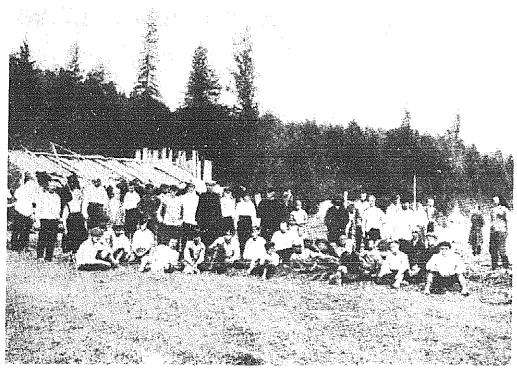
(Foto: Salme Parming)

Leinateateid

Advokaat **Ants Eric Kerson** suri 1. juulil Torontos. Ta oli sünd. 24. märtsil 1918 Valgas. Lähematena leinavad abikaasa, pianist Stella Kerson, tütred ja õde perekonnaga. Akad. kuulus kadunu EÜS-i.

Ingerimaa asukaist ja nende saatusest

Fil.dr. Valev Uibopuu ettekanne Eesti Komitee Naissektsioonis

Ingerimaalt küüditatud Siberis

Ingerlaste rahvaarvust

Ingerimaa läänemeresoome rahvastiku katastroofiline kahanemine Teise maailmasõja ajal on muutnud küsimuse tegelikult keeleajalooliseks probleemiks.

Keelestatistka minoriteetide kohta on midagi, millest riigivõim harva on huvitatud (kaasaarvatud meie nüüdne kodumaa Rootsi). Ometi leidub üsna täpseid andmeid Ingerimaa läänemeresoome elanikkonna kohta tsaariaegselt Venemaalt aastast 1848 niisiis umbes 150 a. tagasi. Tollal toime pandud rahvaloenduse kohaselt leidus mainitud ajal Ingerimaal 17.800 inkerois-, 29.344 äyrämö, 42.979 savakko- ja 5.148 vadjakeelset elanikku, sellega kokku umbes 100.000 isikut läänemeresoome hõime.

Prof. Lauri Honko teose „Geisterglaube in Ingermanland" (Helsingi, 1962) andmeil oli Ingerimaa läänemeresoomeline rahvastik enne revolutsiooni a. 1917 umbes 200.000 isikut. Soome suure entsüklopeedia (Iso tietosanakirja) andmeil leidus 1930. aastate keskel umbes 20.000 inkerois-keelset, kes asusid 130 külas. Sellega osutas selle, Eestis nüüd isuriteks nimetatud rahvagrupi arv suurenemist, võrreldes andmetega aastast 1848.

Soomes ilmuva ajakirja „Inkeriläisten viesti" kohaselt hinnati Ingerimaa läänemeresoome päritoluga elanikkonna arvu Teise maailmasõja ajal Saksa okupatsiooni perioodil (1941-1944) umbes 100.000 isikule. Tagasiminek võrreldes revolutsioonieelsega on seletatav venestamisega ning deportatsioonide ja vangistamistega sõdadevahelistel aastatel ja kohe enne viimast sõda.

Suured inimkaotused

Kui juba Esimene maailmasõda tähendas Ingerimaa läänemeresoome hõimudele suuri inimkaotusi, siis Teine maailmasõda kujutas täielikku katastroofi. Tuhanded surid nälga või haigustesse või said surma sõjategevuses, kus Ingerimaa oli Leningradi piiramisrõnga otseseks tagalaks.

Lauri Honko juba varem nimetatud teose ja koguteose „Ingerin suomalaisten historia" (Jyväskylä 1969) andmeil evakueeriti sõja jooksul Ingerimaalt Soome 65.000 ingerimaalast. Evakueerimine teostati Eesti kaudu Soome ja Saksa võimude erikokkuleppe alusel. Evakueerimissadamaks oli Paldiski kust lahkus kokku üle 35 laeva, mis olid täidetud Ingerimaa läänemeresoome pagulastega. Mõningaid väiksemad kontingendid, koosnedes Saksa sõjatööstusse mobiliseeritud ingerlastest, tulid sama kokkuleppe alusel Soome ka otse Saksamaalt. Viimaseid võis olla umbes 3.000.

Evakueerimine üle Eesti

teostus pikema aja jooksul. Oodates ärasõitu viibisid ingerlased pagulastena mitmel pool Eestis, olles osaliselt lülitatud ka tööprotsessi. Paljudel juhtudel käisid ingeri lapsed eesti koolides ja õppisid ära eesti keele. Mõnedki meist ehk mäletavad veel tolleaegseid ingeri pagulasi, kellel sageli oli kaasas oma viimne varanatuke.

Isiklikult mäletan ingerlasi Tallinnast 1942/43, kus nad olid paigutatud südalinna keldrikortereisse, veetes oma päevi üsna viletsais oludes. Külastasin ajakirjaniku ülesandeis üht sellist ingerlaste ajutist eluaset Dunkri tänaval, kuid mingit kirjeldust sellest ei lubatud avaldada. Hiljuti toimunud rootsi raadiosaate alusel oli ingerlasi puudutava Saksa-Soome kokkuleppe aluseks asjaolu, et sakslased tahtsid lahti saada pagulasprobleemist sõjarinde vahetus läheduses ning soomlased jälle lootsid endale sobivat tööjõudu sõja tõttu hõrenenud tööturul. Ka oli osaliselt mõjuteguriks hõimuharrastuslikust mõtlemisviisist tulenev kaastunne. Ingerlased omakorda lootsid endile leida uut kodumaad senise purustatu asemel, ja seda pealegi lähedasel hõimumaal, kus keel ei olnud päris võõras.

Väljaandmine Soomest

Missugune tulevik oli ingerlastele kavandatud Soomes, ei ole avalikult teada, kuid vaevalt oli viimne laev evakueeritutega saabunud, kui Soome oli sunnitud sõlmima rahu, mis muuseas kirjutas ette ka Ingerimaa evakueeritute repatrieerimise. Vastavalt juba mainitud allikaandmeile repatrieeriti Soomest sõja lõpul 55.000 ingerimaalast. Repatrieerimise eel põgenes Rootsi umbes 5000 ingerimaalast, kes elavad hajutatuna mitmel pool üle riigi. Siin on neil ka oma kesküning, millel on üsna vilgas tegevus.

Mõned aastad pääle sõjalõppu oli Soome sunnitud loovutama Nõukogude Liidule ka need Ingerimaa päritoluga kasulapsed, keda sõjaajal oli adopteeritud soome perekondadesse. Enamuses oli tegemist vanemateta jäänud lastega, kelle arvu on hinnatud umbes 800, teiste andmete järele ka mitmele tuhandele. See loovutamine põhjustas südantlõhestavaid perekonnadraamasid, mis mõningail juhtudel lõppesid kogu perekonna põgenemisega Rootsi. Üheks selliseks näiteks on soome huuletaja Viljo Kajava perekond.

Repatrieeritute hulgas moodustavad eri kategooria Ingeri 3. Pataljoni kuulunud nn. hõimusõdurid, arvult umbes 1000 meest. Nende traagilist lugu on kirjeldanud Heino Hanski oma romaanis „Brödrapataljonen". Siin võib kõnelda ühest vapustavamast Teise maailmasõja järelsündmusest. Ingeri 3. Pataljon oli koostatud nõukogude sõjavangilaagreist kogutud meestest, kellele oli antud lubadus soome kodakondsuse ning sellega kaasuvate kõigi õiguste saamiseks.

„Mustim päätükk Soome uuemas ajaloos"

Sõja lõpufaasis kasutati seda pataljoni Lapimaa rindel sakslaste vastu, viimaste tõrjumiseks Soomest, milleks Soome oli rahulepingu sõlmimisel andnud oma lubaduse. Lapimaa ülesande täitnud, võeti väeosalt relvad, pataljon paigutati rongile ja kogu rong dirigeeriti raske sõjaväelise valve all üle piiri N.Liitu. Soome oli rahulepingu 10. paragrahvi all kohustunud teoks, millele on raske nime leida. Rootsi raadiosaade on seda tituleerinud kui „mustimat päätükki Soome uuemas ajaloos".

Kõik andmed üksikasjadest on 50 aastaks kuulutatud riiklikuks saladuseks, ning see seletab ka soomlaste vaikimise. Saates intervjueeritud Heino Hanski märkis, vastavale küsimusele, et tõenäoliselt ei oleks Soome rahu saavutatud, kui ta oleks keeldunud venelaste nõudmisele vastu tulemast. Nii oli tema arusaamise järele ingerlaste loovutamine Soome rahu ja iseseisvuse säilimise hind.

Selle kirjelduse valgusel võib vabalt küsida, mis saatus oleks oodanud eesti vabatahtlike rügementi Soomes, kui see poleks juba enne sõja lõppu likvideerunud kodumaale tagasipöördumise tõttu.

Vastupidiselt lootustele ja lubadustele ei viidud Soomest repatrieerituid ingerimaalasi tagasi nende kodukohtadesse. Mõningail andmeil (Lauri Honko teos), sattus osa repatrieerituist lõunapoolse Volga ja tema harujõgede piirkonda, suurem osa aga Siberi karistuslaagreisse kus nad said 5-10 aastat sunnitööd. Hilisemail andmeil on 1956. a. alates hakanud Nõuk. Liidust Eestisse tulema endisi ingerimaalasi, kes Eestis nüüd on registreeritud soomlastena. 1970.a. rahvaloenduse andmeil leidus kogu N. Liidus 85.000 soomekeelset isikut. Tõenäoliselt on nende hulgas ka endisi ingerimaalasi.

Katastroofiline kahanemine

Sellest hoolimata on kahanemine katastroofiline. Iseloomustavaks näiteks on just andmed inkerois- ehk isurikeelse grupi kohta. Neid loendati N. Liidu 1959.a. rahvaloendusega ühenduses ainult 1100 isikut. Järgnevail rahvaloendustel seda rühma ei ole enam eraldi märgitud. „Nõukogude Eesti Entsüklopeedia" (ENE) vastavas köites on isurite arvuna antud 1000. Kodumaise fennougristi Arvo Laanesti teose alusel „Sissejuhatus läänemeresoome keeltesse" (Tallinn 1975) oli see arv aastal 1970 umbes 800. Hiljem on mainitud ka arve 2000 ja 2500. Arvuliste andmete kõikuvuse üle vastavais oludes ei tule imestada.

Rahvamõrv

Peaks olema selge, et repatrieeritud ingerimaalaste kodukohtadesse tagastamisest keeldumine tähendas tegelikult nende rahvuse ja keele likvideerimist. Kui kusagil, siis on Teise maailmasõja ajal Ingerimaa läänemeresoome rahvastiku kallal toime pandud rahvamõrv (genocide), mis on hävitanud selle keelegrupi peaaegu olematuks. Arusaadavalt ei ole saadud seda välja ütelda praeguses Eestis. Andmete salajaseks kuulutamise tõttu ei ole seda tahetud avalikult tunnustada ka Soomes. Tehkem seda siis Rootsis, sellel maal, mis enamkui ühe sajandi jooksul on ajalooliselt olnud seotud Ingerimaa saatusega. See saatus peaks puudutama ka meid, eestlasi, enamkui miski muu meie lähiümbruses.

(Lõpp)

Kaks korda Siberisse küüditatud

Eesti Liberaaldemokraatliku Koondise ja Eesti Demokraatliku Uniooni korraldusel toimus Stokholmis Eesti Majas vestluskoosolek. Rutt Eliaser kõneles teemal „Küüditamistest Eestis neljakümnendatel aastatel".

Rutt Eliaser

Käesoleva aasta juunis täitus teatavasti 40 a. esimesest massküüditamisest. Selle traagilise sündmuse tähistamiseks oligi koosolek korraldatud.

Referent vestles oma isiklikest läbielamusist. Ta küüditati 1941. a. juunis vanematega Siberisse.

Pärast sõda, 1945. a. alates sai osa küüditatuist Eestisse tagasi kas rehabiliteerituna või rehabiliteerimata, nende hulgas ka referent.

24. märtsil 1949. a. toimus teine suurküüditamine. Referent küüditati uuesti Siberisse. Naised olid Siberis enamuses sundasumisel, mehed olid aga valve all okastraadiga piiratud sunnitöölaagreis.

Surevus küüditatute hulgas oli üldiselt suur, kuni 60 % ja kohati veelgi rohkem.

Ööl vastu 14. juunit teostati küüditamine eelmisel päeval kohaletoodud N. Vene väeosade ja kohaliku miilitsameeste ning parteiliikmete poolt. Ametlikult oli see „kulakute" äraviimine. Saaremaal taheti kõik veskiomanikud kulakuiks kuulutada. Küüditati need, kel oli poliitiline tähtsus või vanduslik staatus – kuid küüditati ka jaamaülemaid, vedurijuhte, laevakapteneid, sest ka need on Venemaal poliitilised isikud. Viidi ka õige vanu ja isegi halvatuid, ka rasedaid naisi ning naisi väikeste lastega.

Tartus eraldati mehed teistesse vagunitesse ning Petseris saadeti nad eraldi sunnitöö laagreisse. Reis Siberisse kestis ligemale kuu aega. Küüditatute vaguneis puhkes düsenteeria, osa küüditatavaist surid. Kohale jõudes viidi inimesed kolhoosidesse.

1949. a. küüditamisel küüditati neid taluinimesi, kes kolhoosidesse asumisest olid keeldunud. Kuna küüditamine toimus talvel, oli epideemiate levimisrisk väiksem. Vaguneis oli saanud olla pikali, väiksed ahjud olnud sees. Surevus küüditatute hulgas oli üldiselt suurem põhja poole viidute seas. Seepi ei olevat olnud, täid tulnud selga. Riideid olnud nii palju kui kellelgi kaasas oli. Enne sõda ja sõja ajal riietust ei olevat antud.

Rutt Eliaser on palju kannatusi läbi elanud ja olnud meeleheitel. Oma läbielamusist ja väljaastumisist vestles ta vaikse huumoriga. Tema haruldane vitaalsus ja raskustest ületulek on tal aidanud üle elada kommunistlikud julmused ja kaks Siberisse küüditamist.

Leinateateid

Fil. kand. **Jaan Raud** suri 18. juulil Stokholmis. Ta oli sünd. 5. veebr. 1928 Tartus.

Marie Sarapuu suri 22. apr. Torontos. Ta oli sünd. 29. mail 1891 Läänemaal.

Mihkel Hurt suri 24. apr. Chicagos. Ta oli sünd. 4. jaan. 1900 Põlvas.

Erik Laid suri 9. apr. Los Angeleses. Ta oli sünd. 17. sept. 1922 Tartus.

August Voldemar Viilu suri 7. apr. Philadelphias. Ta oli sünd. 17. aug. 1904 Rakveres.

Villem Eduard Möll suri Kalifornias 2. mail. Ta oli sünd. 20. juulil 1904 Ridalas Läänemaal.

Õigusteadlane **Paul Urvandi** suri 26. apr. Montrealis. Ta oli sünd. 12. märtsil 1905 Viljandis.

Itaalia Sotsialistliku Partei peasekretär Bettino Craxi (paremal) tervitab Eesti Sotsialistliku Partei esimeest Johannes Mihkelsoni (vasemal). Seljaga vastas Itaalia Sotsialistliku Partei välissekretär Giuseppe Scanni, kes esitas peasekretärile väliskülalisi

Kongressil maffia pealinnas

Esmakordselt peeti Itaalia Sotsialistliku Partei (PSI) kongress Sitsiilia pealinnas Palermos. Kongressi asukoht valiti selleks, et toonitada partei sidet provintsiga. Ükski Itaalia partei pole oma kongressi viinud maffia pealinna Palermosse. Sitsiilia on olnud kristlik-demokraatliku partei kants. Aprilli lõpul peetud kongress andis ka tulemusi. Sotsialistid said seni 10 % häältest. Juuni toimunud omavalitsuse ja piirkondlikel valimistel tõstsid sotsialistid oma häälte arvu 13 %-le.

Kongressi naelaks oli partei peasekretär **Bettino Craxi** 3,5 tunnine programmi kõne, milles ta märkis uusi tähiseid Itaalia poliitilise elu kujundamisel. Kongress toimus tähise all – sotsialistlik uuenemine Itaalia uuendamiseks. Craxi siht on luua sotsialistlik partei laiaks rahva parteiks. Partei oli ja on ka praegu uues 41. valitsuses koalitsioonis teiste parteidega. Kommunistid ei kuulu valitsusse aga pingutavad kõigiti, et muuta nn. salongikõlvulisiks ja kuuluda valitsusse. Itaalial on ka sotsialistlik president **Sandro Pertini.**

Craxi väitis, et konservatiivne parempoolsus ja vasempoolne sekterism on sotsialistliku uuenemise vastu. Craxi peateesiks oli tungiv vajadus poliitilise elu uuendamiseks parlamendis, valitsuses kui ka parteides. Poliitilise elu stabiliseerimiseks on vaja minna valitsusse, kus on esitatud kristlikud demokraadid, sotsialistid, sotsiaaldemokraadid, republikaanid ja liberaalid võrdsetel tingimustel. Kongressi ajal toimiv 40. valitsus valitsus langeski pääle 7 kuulist tegevust poliitilise korruptsiooni tõttu sotsialistide nõudmisel. Uus 41. valitsus pääle Teist maailmasõda moodustati samade koalitsiooni rühmade poolt selle vahega, et esmakordselt pääle sõda sai kristlik-demokraatide asemel peaministriks republikaanide juht Giovanni Spadolini. Kristlik-demokraadid olid liigselt kompromiteeritud vabamüürlaste 2. loožiga, kuhu kuulusid paljud juhtivad isikud – muude hulgas ka kolm ministrit.

Pagulased kohtuvad: Vasakul Sotsialistliku Internatsionaali abipresident ja Tšiili Radikaalse Partei esimees Anselmo Sule, kes on ka maapaos ja paremal Eesti Sotsialistliku Partei esimees Johannes Mihkelson Palermo kongressil

Craxi pidas hädatarvilikuks seadusandliku töö tõhustamist ja kiirendamist, parteide arvu vähendamist, majanduselu plaanimist ja inflatsiooni vastu võitlemist. Investeerimisi tuleb õhutada ja kaotada põhja-lõuna vaheline ebatasakaal. Avalikke kulutusi tuleb teostada otstarbekohaselt ja erasektor toimigu paindlikult. Siinjuures tuleb meenutada tohutut korruptsiooni ja ebaotstarbekohasust riigi summade ja toetuste kasutamisel maaväringute tõttu hävinenud suurte piirkondade taastamisel. Maffial on siingi oma nägematu käsi mängus. Inimesed elavad aastakümneid pääle maaväringuid hädavajalistes barakkides. Lõuna vaesuse vööndi – Mezzogiorna – elu tuleb tõhusalt parandada. Suured ümberkorraldused tulevad teostada sotsiaalseks abistamiseks.

Ametiühingulisel alal tuleb rakendada kaasaräägimiseõigust ja streigiõigust tuleb kasutada vastutustundega. Itaalia on tuntud metsikstreikide maa, kus kümned miljonid töötunnid lähevad kaotsi sageli olukorras, kus töötülisid on võimalik lahendada läbirääkimiste teel. Peale muu olgu kultuur sõltumatu poliitikast.

Suur osa ta kõnest oli sihitud terrorismi vastu. Rahvas tuleb tagasi tuua normaalsele demokraatlikule elule. Terrorism – punane või must – pole saavutanud omi sihte. Maffia kuninga Stefano Bontande tapmine Palermo lähedal kongressi ajal ja hiljem toimunud atentaat paavstile tõendas, et Craxil oli rohkem kui õigus terrorismi vastase võitluse tugevdamiseks.

Craxi maistis hukka sissetungi Afganistani ja Kambodžasse. Üldiselt oli ta NATO poolt ja uute nõukogude robotite paigutamise vastu Euroopas. Kolmandat maailma tuleb abistada, kaitsta naiste õigusi ning olla abordi seaduse halvendamise vastu. Hilisem rahvahääletus tõendas jällegi Craxi õiget hoiakut. Tagurlik abordiseaduse muutmise ettepanek lükati tagasi.

Sotsialistlik partei tahab käia edumeelset reformide teed. Revolutsioonid on arenenud ühe partei diktatuurideks. Koostööd tahetakse arendada sotsiaaldemokraatliku parteiga aga ühinemine pole veel praegu päevakorral. Koostöö võimalused on olemas republikaanidega ja liberaalse parteiga. Koostöö alal kommunistidega pidas Craxi vajalikuks, et kommunistid peavad jätkama oma sisemist poliitilist revisjoni. Sotsialistlik partei ootab kommunistlikult parteilt selget valikut demokraatia kasuks. Ebaselgus kommunistliku partei revisjonismis ei tee alterantiivset strateegiat valijaile arusaadavaks. Sotsialistlikus parteis on vaja tõhusat ja paindlikku tööd sisemisest lõhenemisest vabanemiseks.

Craxi valiti sekretäriks tagasi ja ta programm kiideti hääks. 297 liikmelises keskkomitees on tal kindel enamus. Nüüd sihib ta peaministri kohale lähemal võimalusel, kuna kristlik-demokraatide võimuloleku ahel on katkenud. Neil pole peale Aldo Moro tapmist enam tõhusat juhti.

Kongressil esinesid ka teiste koalitsiooni rühmade esindajad tervituskõnedega, nende hulgas ka kristlik-demokraatide juht Flaminio Piccoli, sotsiaaldemokraatlikust parteist Pietro Longo, republikaanide juht, nüüdne peaminister Giovanni Spadolini. Kommunistide juht Enrico Berlinguer nõudis Forlani valitsuse lahkumist ja uue moodustamist kommunistide osavõtul. Ta toonitas sõbraliku käe väljasirutamise poliitikat aga Craxi jätkab oma poliitilist kurssi nagu eelpool nimetatud.

Jõu suhetest olgu meenutatud, et kristlik-demokraatidel on 40 % parlamendi kohtadest, kommunistidel 30 % ja sotsialistidel 10 %, aga sellele vaatamata kasvab Bettino Craxi tähtsus ja mõju.

Itaalia Sotsialistlik Partei oli kutsunud oma kongressile väga palju teiste sotsialistlike parteide esindajaid, muude hulgas ka paguluses olevate sotsialistide omad. Poola Sotsialistliku Partei (PPS) esindaja T. Prokopovitš Londonist võttis osa ja Eesti Sotsialistliku Partei Välismaa Koondist esindas Johannes Mihkelson.

J.M.

Baltic Opposition

Ilmus Eesti Rahvusnõukogu ja Balti Komitee väljaandel inglise keeles

STOCKHOLM 1981

BALTIC OPPOSITION

Sisaldab: Inimõiguste rikkumised Eestis ja karistusaktsioonid eesti vabadusvõitlejate vastu. Lääne ka vabade baltlaste protestid. 40 eesti kultuuritegelase avalik kiri. Reagan administratsiooni deklaratsioon balti poliitika kohta. Secretary of State Alexander M. Haig läkitus balti riikide iseseisvuspäevadeks. Ülevaated ERN ja BK organisatsioonidest.

Hind kr. 10:-; 2 dollarit

Tellida: TEATAJA, Box 16 323, 103 26 Stockholm
Postgiro 5 37 51–4

ESTO 84 Torontos

Torontos ilmuv „Meie Elu" (23.4.) teatas, et ESTO 84 korraldatakse Vancouveris.

Nüüd on aga Kanada eesti organisatsioonide esindajate koosolek teinud otsuse, et ESTO 84 peetakse Torontos 8.–15. juulini 1984. Vastava ettepaneku poolt hääletas 68 ja vastu 9. Skautide maailmalaager toimub üks nädal varem.

STOKHOLM

Eesti jumalateenistus Stokholmi Jakobi kirikust Rootsi TV-s

EELK Stokholmi Peapiiskopliku koguduse jumalateenistuse pühapäeval 16. augustil kell 11.00 Stokholmi Jakobi kirikus võtab Rootsi TV P 1 lindile, et seda varustada tõlkega ja saata välja kunagi sügisel.

Vajalik oleks koguduse liikmete eriti arvukas osavõtt sellest jumalateenistusest. Teistest kogudustest palutakse samuti osavõttu, milleks läheks vaja organiseerida bussisõite.

Jutlustab piiskop Karl Raudsepp ning altari ees teenivad assessorid Elmar Tõldsepp ja Artur Võõbus ning õpetaja Jaak Reesalu. Laulab koguduse segakoor. Organist Mark Falsjö esitab Arvo Pärdi ja Roman Toi helitöid

EELK Usuteadusliku Instituudi teise kursuse loengud

peetakse 15.–25. augustil Eesti Ettevõtjate Ühingu ruumes Eesti Majas Stokholmis Wallingatan 32, 2 tr.

Prof. dr. Arthur Võõbus peab kolmap., 19. augustil kell 18.00 Eesti Majas avaliku loengu teemal „Evangeeliumi osa Eesti vanimas kultuuriloos". Pärast loengut on võimalus esitada lektorile küsimusi niihästi loengu kui ka tema monumentaalse ajalooteose "Studies in the History of the Estonian People" kohta.

UPSALA

Linnanõunik jutlustab

Koguduse jumalateenistus toimub Mikaeli kirikus 16. augustil kell 14.00. Jumalateenistus on oikumeeniline, jutlustab Upsala linnanõunik pastor Per Arne Aglert, altariteenistus koguduse õpetaja V. Takkel.

* **Arnold Laidva**, Upsala Eesti Seltsi kauaaegne sekretär, tähistab 21. aug. oma 75. sünnipäeva.

* **Evi Orvet** Upsalas tähistab 3. aug. oma 50. sünnipäeva.

Kultuur ja kriitika

Ivar Ivask'i tegevusest kunstnikuna

Prof. Ivar Ivask on meie avalikkuses tuntud eelkõige luuletajana, kirjandusteadlase ja -kriitikuna ning rahvusvahelise kirjandusajakirja "World Literature Today" toimetajana. Olgu siinkohal meenutatud aga ka Ivar Ivaski kunstilist tegevust.

1976. a. illustreeris ta pliiatsijoonistega oma luuletuskogu „Verikivi".

1978. a. ilmusid Ivar Ivaski kogutud luuletused päälkirjaga „Elukogu". Sellegi kogu kujundas ja illustreeris luuletaja ise.

Äsja ilmus luuletaja abikaasa Astrid Ivaski inglise ja lätikeelne valikkogu "At the Fallow's Edge" („Söötmaa ääres") Ivar Ivaski kaanekujundusega (vt. „Teataja" 16.5.). Ettevalmistamisel on Astrid Ivaski reisikirjade raamat Ivar Ivaski fotodega.

"World Literature Today" 1981. a. talvenumbri kaas on Ivar Ivaski pliiatsijoonis. 1979. a. oktoobris esines Ivask Oklahoma Ülikooli muuseumis iseseisva näitusega.

Eesti kirjandusest WLT-s

Ivar Ivaski toimetusel ilmuv rahvusvaheline kirjandusajakiri "World Literature Today" jätkab ka käesoleval aastal eesti, samuti kui teiste väikerahvaste (või vähetuntud rahvaste) kirjanduse tutvustamist (suurte ja tuntud rahvaste kirjanduse kõrval).

1981. a. talvenumbris kirjutab Juta Kõvamees Teet Kallas'e „Corrida" kohta. Ilmar Mikiver vaatleb Mats Traat'i teost „Puud olid, puud olid hellad velled" ja Mati Unt'i romaani „Sügisball" – kõik ilmunud Tallinnas 1979. a.

Lk. 59 on Marie Underi pilt ja kõrvalleheküljel teade tema surmast. Loeme muuhulgas „- - - the greatest Estonian poet of this century- - -" – niisiis „suurim eesti luuletaja sel sajandil" ja meenutame, et sel sajandil luuletas ka Gustav Suits, kelle surmast täitus 23. mail 25 aastat.

*

"WLT" kevadnumbris tutvustab Ilse Lehiste Bernard Kangro romaani „Kuus päeva" (Lund, 1980), Ilmar Mikiver Arvo Valton'i proosateost „Võõras linnas" ja Ivar Ivask Juhan Viidingi luuletuskogu „Eluootus" – mõlemad ilmunud Tallinnas 1980. a.

Rootsi kirjanikest WLT-s

Kevadnumber on pühendatud rootsi kirjandusele, kusjuures vaatlemist leiavad Rootsi Akadeemia kirjanikest liikmed. Ajakirja kaanel on Alfred Nobeli reljeef ja selle all erinumbri päälkirjana Rootsi kirjanikud Nobeli auhinna taga.

Prof. Ivar Ivask

Lk. 258–267 tuuakse huvitav nimekiri neist rootsi raamatuist, mida aastail 1928–1981 on vaadeldud "Books Abroad", praeguse nimega "World Literature Today" veergudel.

Rootsi kirjanduse erinumbrit tellisid Rootsi Instituut (250 eks.), samuti Nobeli raamatukogu ja Rootsi "Information Service" New Yorgis. Ka mitmed Stokholmi raamatukauplused.

*

„Teatajas" (13.6.) oli juba juttu sellest, et Ivar Ivask toimetas Nobeli laureaadi Elytise loomingut käsitleva teose "Odysseus Elytis. Analogies of Light". Selle puhul võiks täiendavalt märkida veel, et Elytis oli läänemaailmas peaaegu tundmatu, kui Ivar Ivaski toimetatud "Books Abroad" (sügis 1975) avaldas pikema essee sellest kreeka luuletajast, mis aitas talle tasandada teed Nobeli auhinnale.

"Analogies of Light" ilmub peatselt ka kreeka keeles Grigorise kirjastusel Ateenas. Rumeenias ilmus suur Elytise valikkogu, mis sisaldab ka Ivaski usutluse Elytisega ja Ivaski kirjutatud "Books Abroad" Elytise erinumbri sissejuhatuse.

Kontsert Neeme Järviga Rootsi raadios

3. juulil kell 20.00 anti Rootsi raadio 2. programmis edasi helilindilt ülesvõte Raadiosümfoonikute kontserdi (16.5.) teisest osast.

Kavas olid M. Raveli „Pavane" ja O. Respighi sümfooniline poeem „Rooma piiniad". Juhatas Neeme Järvi. Nii teatati seda raadios. Ajakirjanduses aga seisis: dirigent Jevgeni Svetlanov. Teatavasti aga juba teist korda Svetlanov ei saanud tulla ja teist korda toodi teda asendama Neeme Järvi.

Katrin Välbe surnud

Näitleja Katrin Välbe suri 5. juulil Tallinnas. Ta oli sünd. 31. okt. 1904 Võrus, lõpetas Draamastuudio 1930. a. Andis rea meeldejäävaid kujusid Tallinna Töölisteatris 1931–1944 (Saksa okup. ajal kandis see nime „Väiketeater" ja nõuk. II okup. ajal likvideeriti Töölisteater üldse), siis 1945–46 Noorsooteatri, 1946–49 „Estonia" ja 1949–71 Draamateatri lavadel. Esinenud ka filmis.

Briti raamatukogu eesti bibliograafia ilmus

Salme Pruuden jutustab teose valmimisest

Salme Pruuden tähistas 12. aprillil Londonis oma 85. sünnipäeva ja parimaks juubelikingiks talle oli, et mõned päevad enne sünnipäeva jõudis USA-st kohale esimene eksemplar sääl trükitud juubilari poolt koostatud teosest, mille pealkirjaks on „Catalogue of Books and Periodicals on Estonian in the British Library Reference Division". Viis aastat oli ta selle koostamisele rakendunud ja teos on väärikaks krooniks väsimatu eesti kasvatuse-, kultuuritegelase ja noorteorganiseerija elutööle.

309 lk. soliidses kalingurköites teos on üks põhjalikumaid, mis eestiaineliste raamatute kohta üldse on ilmunud. Raamatus on 2779 sissekannet, neist eestikeelseid trükiseid 1323, saksakeelseid 744, ingliskeelseid 304, venekeelseid 151 ja teistest keeltest väiksemal arvul. Üldse on Briti Raamatukogus eestiainelisi raamatuid 14 keeles. Teos trükiti USA-s ja tiitellehe all seisab ka märkus, milles öeldakse, et paber on valmistatud USA-s ja selle kestvust arvestatakse 250 aastat.

Seoses teose ilmumisega küsitlesime Salme Pruudenit:

– Kuidas sattusite õieti Briti Raamatukogu juurde tööle?

– Olles kuulnud, et üks Briti raamatukogu teenistujaid oli hakanud võtma eesti keele tunde tegin sellest järeldused, et sääl vajatakse eesti keele oskajat ja pakkusin oma tööjõudu vabatahtliku töötajana, nagu teadsin neid mõnes inglise asutuses töötavat. Kohe oldi nõus mind vastu võtma, enne pidin aga andma kaks inglastena sündinud sooviatajat. Seda teinud kulus veel ligemale kuu aega minu usaldusväärsuse kindlaks tegemiseks. Pole ka ime, sest Briti raamatukogus on vanu, hindamata väärtusega käsikirju ja raamatuid. Publikule avatud ruumides seisab valvur peaaegu iga vitriini juures.

Ühel päeval tuligi kutse tööle asumiseks. Läksin. Sain sääl samas kohe tehtud ülesvõttega passi, mida ringi liikudes tuli sageli näidata. Sellega sain ka igal hommikul, kui tööle läksin, allkirja vastu võtme, mis kõik mulle vajalikud ruumid avas peale seifide. Nii sai minust 3. veebruaril 1975.a. Briti raamatukogu (The British Library) vabatahtlik tasuta tööjõud kokkuleppega töötada kaks päeva nädalas à 5 tundi.

– Ja siis asusite eestialaste raamatute katalogiseerimisele?

– Eestikeelsed raamatud kuuluvad Slaavi ja Ida-Euroopa osakonda (Slavonic & East European Branch). Selle üks alljuhatajaid, kellele alluvad eestikeelsed trükised, on üks minu kataloogi toimetajaid Dalibor B. Chrástek, rahvuselt tšehh. Tema oligi see, kes aasta otsa Leida Kukase juures oli õppinud eesti keelt ja kelle kaudu ma oma tööjõudu pakkusin. Tema abiks on teine toimetaja Christine G. Thomas, kelle hooleks on eestikeelsete raamatute kataloogimine. Kasutades Felix Oinase „Basic Course in Estonian" õpetasin mina ka temale mõnd aega eesti keelt. Ka oli mõlemil kasutada J. Silveti „Eesti-inglise sõnaraamat".

Tööd alustasin eestikeelsete raamatute kataloogimisega. Mõnipäevase töö järele tuli Chrástek ja ütles, et olevat kahju minu keeleoskust kasutada kataloogimiseks, millega nad ise toime tulevad. Oleks õigem, kui asuksin Briti raamatukogus leiduvate eestiaineliste raamatute kataloogi koostamisele. Kuna ma olin tööd alustanud ainuüksi omal algatusel ilma ühegi toetava organisatsioonita selja taga, siis ei olnud mul mingit väljavaadet kirjastaja leidmiseks. Ütlesin seda Chrástikule, kes vastas, et tema selle ettepaneku minule on teinud kindlas lootuses, et Briti raamatukogu selle kirjastab. Seda oli rõõmustav kuulda ja selles lootuses asusingi materjali koguma. Mõne kuu pärast tuli ka kirjastuse osakonna otsus võtta see oma töökavasse.

Salme Pruuden

– Kuidas see töö tegelikult toimus?

– Kõigis kataloogides kõige võimalike märgusõnade ülesotsimine, mille all võis leida balti- ja eestiainelisi raamatuid ja nende kohta sedelite täitmine võttis aega üle kahe aasta, mille kestel olin täitnud üle 3000 sedeli ja teinud esialgse liigituse. Kuna Eesti on osa Baltikumist ja rohkesti kirjandust on ühine, siis tulid ka kõik Baltikumi puutuvad teosed välja kirjutada. Oma kataloogi võtsin aga ainult need, kus käsitleti Eestit.

Raamatute valiku suhtes tuleb mainida, et välja on jäetud kõik ilukirjanduslikud teosed nii luules kui proosas, kuna need autori nime järgi kergesti on leitavad alfabeetilises kataloogis. Geograafia ja loodusteaduse alalt on võetud ainult need teosed, mis varem olid võetud Reference Divisioni, mille ulatuses mina materjali kogusin, hiljem aga läksid teaduslike raamatute osakonda. (Science Reference Library.)

Nüüd tulid kõik raamatud läbi lehitseda ja selleks need sedelite järgi järkjärgult mu töölauale tellida, kuna 110 miili pikkuse riiulite ridade vahel liikudes nendega koha pääl tutvunemine ei saanud tulla kõne alla. Raamatute sisuga tuli tutvuneda, et otsustada nende kataloogi võtmise ja liigi määramise. Ka tuli sedeleid täiendada. Kui Slaavi osakonnas ei leidunud mõne keele oskajat, siis tuli seda otsida mõnest teisest osakonnast. Nii juhtus päämiselt rootsikeelsete raamatutega.

Kuna raamatukogu masinkirjutajale tegi raskusi temale võõrkeelseid käsitsi kirjutatud sedeleid lugeda ja see teise töö kõrval oleks veninud, siis tippisin ise kodus kõik sedelid masinal ümber, mis raamatukogu masinkirjutaja hiljem trükivalmis lehekülgedeks ümber kirjutas.

Briti raamatukogus kehtiva korra järgi, mida minu kataloogi valmimisel kogu aeg on jälgitud, tegid mõlemad toimetajad sama töö minuga kaasa, võrreldes raamatutega alguses käsitsi kirjutatud ja hiljem masinal ümberkirjutatud sedeleid.

– Kas oli kartus, et töö kasvab üle pää?

– See oli tõesti väga aeganõudev töö. Alustades viiendat tööaastat hakkasid tekkima muremõtted. Arvestades oma eluaastaid, mis ulatusid juba üle 80, kerkis paratamatult küsimus: Kas suudan oma töö lõpetada? Kuigi kaugelt suurem hulk tööd näis olevat tehtud, seisis ometi suur hulk veel ees.

Saanud raamatukogult nõusoleku abilise võtmiseks leidsingi selle – usuteadlane **mag. Salme Aareandi** oli nõus minuga samadel alustel vabatahtliku tasuta tööjõuna kaks päeva nädalas töötama raamatukogus. Ilma pikemate viivitusteta 1979.a. aprilli lõpul asuski ta tööle.

Nüüd oli mu süda rahul. Teadsin, et minu tehtud töö ei jää takerduma ega lähe hoopis kaduma. Salme Aareandi viib selle lõpuni, kui minust ei peaks olema selle tegijat. Tema võttis oma hoole alla perioodiliste väljaannete läbiviimise. Neist paljusid aastakäike ja köiteid sisaldavad, nagu Ülikooli Toimetused, asusid koos täites mitu riiulit. See võimaldas koha pääl nende sisuga tutvunemise ja pikemate artiklite eraldi kataloogimise.

Kahekesi jõudsime kuuetesitkümne kuuga raamatute läbivaatamise lõpetada. Üksi töötades võtnuks see minult vähemalt kaks korda nii palju aega, milleks mul vaevalt veel jõudu jätkunuks. Seepärast võin kinnitada, et tänu Salme Aareandi abile kataloog ilmus nüüd ja juhuslikult mu 85. sünnipäevaks. Olen temale selle eest väga, väga tänulik. Pärast minu abistamist istub ta nüüd Briti raamatukogu lugemissaalis, kus ta uurib veneusu tulekut ja venestamise algust Eestis mõõdunud sajandil, olles ühtlasi esimeseks kataloogi kasutajaks, mille saamisele ta ise kaasa aitas.

Üksi edasi töötades jäi minu osaks veel lõplik liigitamine, käsikirja viimistlemine, sisukorra koostamine ja korrektuurid. Kõike seda tegime kolmekesi koos mõlema toimetajaga. Pealkirjade indeks jäi kirjastajate soovil koostamata, kuna see nõudnuks jälle hulga lehekülgi.

Loodan, et seda mõnevõrra asendab üksikasjaline liigitus, mille koostamine oli küll üsna raske ja võib tekitada erinevaid arvamisi.

Sellega lõppes minu töö, mis oli kestnud ligemale kuus aastat. Briti raamatukogult saime mõlemad Salme Aareandiga kingiks väärtuslikud raamatud.

A. H.

E. Lenderi Mälestusfondi stipendiumid

E. Lenderi gümnaasiumi endised õpilased otsustasid oma kevadisel koosviibimisel 16. mail ka sel aastal välja anda ergutusauhindu Elfriede Lenderi Mälestusfondist neile eesti noortele, kes valmistuvad pedagoogi elukutsele või tegelevad eesti keele õpetamisega.

Sooviavaldused palutakse saata hiljemalt **25. augustiks** 1981 Meeta Lenderile, Ritorpsvägen 1, 171 66 Solna või Ellen Roosmele. Galonvägen 17 nb., 161 49 Bromma.

* Noor viiuldaja **Martin Krooni**, kes õpib Ingesundi Muusikakoolis esines ühes raadioprogrammis, mis tehti selles õppeasutuses. Ta mängis Ed. Tubina loomingut.

Evald Blumfeldti mälestades

Reedel 17. juulil suri Stokholmis üks tüsedamatest eesti ajaloolastest, professor Evald Blumfeldt. Temast olen selle lehe veergudel lähemalt kirjutanud ta 70- ja 75-aastaseks saamise puhul 1972 resp. 1977, ja üldjoontes annan nüüd edasi seda, ühes vähemate täiendustega.

Blumfeldt sündis 25. augustil 1902 Pärnumaal Taali vallas käsitöölise pojana, omandas keskhariduse Pärnu gümnaasiumis, õppis Tartu ülikoolis esmajoones ajalugu alates 1924 kuni magistrikraadi omandamiseni 1930, oli sama ülikooli teaduslik stipendiaat 1930–1933, arhiiviassistent Eesti Riigi Keskarhiivis (Tartus) 1934–1935, õppeülesandetäitja Tartu ülikoolis 1935–1940, seekõrval ühtlasi ajalooõpetaja Hugo Treffneri gümnaasiumis 1935–1937, Eesti Kultuuriloolise Arhiivi (Tartus) juhataja 1936–1940, õiendas doktorieksami 1938, oli adjunktprofessor Tartu ülikoolis 1940–1944, põgenes viimatimainitud aastal Saksamaale, kust siirdus Rootsi 1945, oli arhiiviassistent Rootsi Riigiarhiivis (Stokholmis) 1945–1947, uurija-stipendiaat säälsamas 1947–1960 ja arhivaar säälsamas alates aastast 1960 kuni pensioneerimiseni 1968, olles ühtlasi lossiarhivaar (slottsarkivarie) Kuninglikus Lossis 1964–1968, oli Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis sekretär 1946–1955 ja esimees 1955–1976.

Prof. Evald Blumfeldt

Blumfeldt oli oma stuudiumi ajal Tartu ülikoolis üks professor Arno Rafael Cederbergi andekamatest õpilastest ja sai temalt ajaloouurimise alal hea metoodilise koolituse. Uurijana on ta esmajoones süvenenud Eesti agraarajaloo probleemistikku kesk- ja Rootsi ajal. Tema veel Eestis oleku perioodilt mainiksin eriti tema poolt kirjutatud selleainelisi osasid „Eesti majandusajaloos" I (1937) ja „Eesti ajaloos" II (1937) ning III (1940). Ta on oma agraarajaloolistes uurimustes põhjendatult korrigeerinud varasemaid seisukohti – nii näit. Astaf von Transehe-Rosenecki teooriat mõisade tekkimise kohta keskaegses Eestis ja Paul Johanseni väidet keskaegsete üksjalgade kujunemise kohta orjade (trääliде) kihist.

Juba enne Teist maailmasõda avaldas Blumfeldt Eesti ajaloo mitmelt muultki alalt rea sisukaid artikleid, milledest mainiksin valiknäiteina „Saare-Lääne piiskopkonna visitatsiooniprotokolle aastaist 1519–1522" (Ajaloolises Ajakirjas 1933) ja „Statistilisi lisandeid Tallinna kaubaliikluse ja meresõidu ajaloole aastail 1609–1629" (säälsamas 1935). Maakondi kirjeldavates koguteostes „Saaremaa" (Eesti VI, 1933–1934) ja „Läänemaa" (Eesti VIII, üldosa, 1938) on ta kirjutanud ajalugu käsitlevad osad. Omaette raamatuna ilmus temalt sarjas „Suurmeeste elulood" biograafia „Gustav II Adolf" (1936).

Blumfeldti Rootsi-perioodi töödest olgu kõigepäält mainitud „Über die Wehrpflicht der estnischen Landbevölkerung im Mittelalter" (koguteoses „Apophoreta Tartuensia", 1949) ja „Über die Freibauern in Jerwen zur Ordens- und Schwedenzeit" (aastaraamatus „Commentationes Balticae" III, tr. 1957). Oluliseks lisandiks rootsiaegse mõisadereduktsiooni uurimisele on ta töö „Reduktionen på Ösel 1681–1694" („Svio-Estonica's" XIV, 1958). Eesti-rootslaste minevikku süvenes ta tööga „Estlandssvenskarnas historia" (koguteoses „En bok om Estlands svenskar" I, 1961). Oma jätkuvat huvi Saaremaa ajaloo vastu on ta näidanud artikliga „Om Ösels upptagande i det svenska väldet hösten 1645" („Svio-Estonica's" IX, 1949) ja täiendukseks ülalmainitud koguteoses „Läänemaa" ilmunud ajaloolisele kirjeldusele avaldas ta „Katku hävitusest ja rahvastikust Läänemaal 18. sajandi 1. poolel" (ajakirjas „Sõna" 1958) ning „Ett jordregister rörande det biskopliga Wiek" („Svio-Estonica's XVI, 1962).

Kodumaa ajalukku esimese ja teise aastatuhande vahemikul siirdus ta oma töös „Estonian-Russian relations from IX–XIII century" (koguteoses „Charisteria Ioanni Kõpp octogenario oblata", 1954), milles ta vaidleb vastu nõukogude ajalooalaste väidetele, nagu oleks Eesti ala IX kuni XIII sajandini olnud Vana-Vene riigi osa. Ta rõhutab, et eestlaste poliitiline areng tol ajal polnud mingil määral seotud Venega. Äärmiselt nappi publitseeritud allikmaterjali vene läänistuspoliitika ja talurahvamaksustuse kohta Eestis Liivi sõja ajal on Blumfeldt rikastanud ühe Rootsi Riigiarhiivis leiduva sellekohase toimiku trükis avaldamisega päälkirja all „Om rysk förläningspolitik och bondebeskattning i Estland på 1560- och 1570-talen (Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis Aastaraamatus V, tr. 1970).

Taotlemata siinjuures mingi ammendava bibliograafia avaldamist Blumfeldti ajalooalaste tööde üle, mainiksin siiski veel, et tal ajavahemiku kohta ärkamisajast kuni nõukogude režiimi ajani on ilmunud kirjutusi reas väljaannetes. Neist olgu esile tõstetud kaks. Ühes neist, „Ühest magistraalideest eesti ühiskondliku mõtte ajaloos poolsajandil enne 1917. aasta veebruarirevolutsiooni" (Eesti Teadusliku Seltsi Aastaraamatus VIII, tr. 1980), kirjeldab ta, kuidas etniliselt „ühendatud Eestimaa" ja eesti rahvusliku autonoomia idee välja kujunes perioodil ärkamisajast kuni tsaarivõimu languseni, ning teises „Umwertung der Geschichte in Sowjet-Estland" (koguteoses „Die baltischen Völker in ihrer europäischen Verpflichtung", 1958), käsitleb ta kokkuvõtlikult nõukogude eesti ajalookirjutuses esinenud erinevaid faase.

Üks suurem, Eesti keskaega puutuv töö, Saare-Lääne piiskopkonna ajalugu, jäi Blumfeldtil kahjuks pooleli. Allakirjutanul puuduvad praegu veel täpsemad andmed selle kohta, millises valmimisjärgus see töö on.

Pärast pensionile siirdumist töötas Blumfeldt kuni aastani 1977 Rootsi ja üldse Euroopa ajaloo uurimisele tähtsa ja ulatusliku allikpublikatsiooni „Rikskansleren Axel Oxenstiernas skrifter och brevväxling" (senini ilmunud 27 köidet) täiendamisel. Blumfeldt redigeeris nimelt mahuka uusima köite (Oxenstierna kirjad 1634-nda aasta juunist detsembrini; tr. 1977). Nii on ta olnud ka üheks osaliseks Rootsi suurima riigimehe suure iiteraarse monumendi ehitamisel.

Ajaloolasele, nagu iga muugi ala teadlasele, on mõõdapääsematult vajaline tutvuda oma aineala kirjandusega sellekohaste bibliograafiate kaudu. Blumfeldtil on ka selliste abivahendite koostamise valdkonnas suured teened. Tema ja varasurnud ajaloolase Nigolas Loone koostöö resultaadina ilmus Tartus 1933–1939 „Eesti ajaloo bibliograafia 1877–1917", osalise jätkuna mõõdunud sajandil ilmunud Eduard Winkelmanni „Bibliotheca Livoniae historica'le" (2. tr. 1878). Nagu Winkelmanni bibliograafia nii ka Blumfeldti ja Loone oma on asendamatuks käsiraamatuks Eesti ajaloo uurijaile. Mõõdaminnes olgu mainitud, et hilisema aja kohta pole okupeeritud Eestis veel senini jõutud sellise retrospektiivse bibliograafia koostamisele.

Aastate 1877–1917 kohta käiva bibliograafia koostamise töö kõrval registreeris Blumfeldt 1930-ndatel aastatel ka jooksvalt eesti ajalookirjandust Õpetatud Eesti Seltsi poolt väljaantud „Eesti filoloogia ja ajaloo aastaülevaadetes".

Blumfeldtil on silmapaistvad teened ka arhiivinduse spetsialistina. Eesti Kultuuriloolise Arhiivi eesotsas seistes juhatas ta isikliku päritoluga ja mitmesuguste muude eesti kultuuriloo seisukohalt väärtuslikkude materjalide kogumist ja korraldamist. Rootsi Riigiarhiivile alluvas Kammerarhiivis ligi veerandsajandi vältel töötamise puhul tegeles ta esmajoones Rootsi omaaegsete balti ja saksa provintside ning Rootsi XVII sajandi reduktsioonide materjalidega ning ühtlasi alates aastast 1964 sel aastal Riigiarhiivile allutatud Lossiarhiivi kogudega, korraldades ja nimestikke koostades.

Blumfeldti poolt koostatud arhiivinimestikud Riigiarhiivis moodustavad imponeeriva koguse tublisti pool riiulimeetrit. Lisaks on ka tema poolt kõnesolevate materjalide kohta koostatud kirjeldused (promemoriad) suureks abiks uurijaile. Väiksemas ulatuses jätkas ta isegi veel pärast oma pensioneerimist oma hinnatavat tegevust Riigiarhiivis.

Ajaloolane, bibliograaf, arhivist – neile nimetustele tuleb veel lisada üks seltskonnategelane, ja nimelt selle sõna parimas tähenduses. Ma mõtlen siinjuures esijoones Blumfeldti kandvat ja juhtivat osa kõrgete akadeemiliste eesmärkidega, kuid kahjuks nappide aineliste ressurssidega Eesti Teaduslikus Seltsis Rootsis. 30 aastat oli ta seltsis initsiaatoriks ja mitmekülgseks eestöötegijaks, algul sekretärina ja seejärele 21 aastat esimehena. A. 1976 väljendas selts oma tänulikku tunnustust Blumfeldtile ta auliikmeks valimisega.

Olgu siinjuures ühtlasi meenutatud ka ta aktiivne osavõtt Eesti Teadusliku Instituudi, Akadeemilise Rootsi-Eesti Seltsi, Stokholmi ülikooli juures asuva Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudi ning Arthur Puksowi Fondi EÜS-i juures žürii tegevusest. Akadeemiliselt kuulus Blumfeldt EÜS Veljestosse, viimati esimehena.

Blumfeldti töösaavutusi on tunnustavalt hinnanud ka Kodu-Eesti ajaloolased. Säälses üheksaköitelises teatmeteoses „Eesti Nõukogude Entsüklopeedia" (1968–1978) siiski artikkel ta kohta puudub. Põhjust või põhjusi tuleb otsida väljastpoolt ta teadusmehe-erikaalu.

Su lahkumisel tänu Sulle, tubli töömees!

Jakob Koit

Kaks „Tulimulla" numbrit

„Tulimuld" oma XXXII aastakäigus on virk. Aasta esimesel poolel ilmus lisaks eelmise aastakäigu hilinenud numbritele kaks numbrit uuest aastakäigust. Oleks nagu postitariifide tõstmine ergutanud autoreid oma tööde toimetajale saatmist.

„Tulimuld" on suursaavutus eesti pagulasperioodikas ja seda mitte ainult oma pika ilmumisajaga vaid ka keskelt-läbi kõrge kvaliteediga, kuigi võnkumised üksikute numbrite vahel on märgatavad.

Pagulaskond on jõudnud „juubelite ikka" ja see kajastub ka „Tulimullas", kus käesoleva aastakäigu mahust on pool juubeli- ja mälestusjuttude all, artikleid on veerand mahust ja ülejäänud üks veerand võrdselt raamatuarvustuste ja luuletuste all. Ilukirjanduslik lühiproosa puudub täielikult. Et seda olemas on, kuulsime hiljuti Upsalas toimunud kuue kirjaniku esinemisel.

Luulet on kirjutanud Francois Villon, Elin Toona, Bernard Kangro, Veronika Vaeras, Uku Masing, Annus Rävälä, Arnold Mändla, Liidia Tuulse. Luulega on ju meie päevil nii, et see – mõne erandiga – jääb rohkem ja rohkem lugejakaugeks.

Arvustatud on Aleks Ranniti/Eduard Wiiralti „luksusraamatut" (H. Naelapea-Estam), Ilmar Jaksi „Talu" (R. Kolk), Artur Võõbuse „Suur Eesti ajalugu" (E.V. Saks), Kangro „Arbujad" (R. Kolk).

Artiklitest olgu märgitud Vello Helk „Kaks reisikirjeldust 16. sajandist", Rudolf Kiviranna „August Wilhelm Hupel 1737–1819", Arvo Mägi ladusalt kirjutatud subjektiivsed mälupildid ja üldistavad üksiknähted toonasest Tartust.

Kodumaiste kultuurisikute avaliku kirja avaldamine „Tulimullas" aastase hilinemisega omab rohkem dokumenteerivat kui uudise väärtust. Leonid Trett arutab inimsuuruse probleemi ja Valter Tauli jätkab eelmisest aastakäigust eesti keele uuendamise küsimusi. Felix Oinas teeb selgeks, kes oli Kentuki lõvi, aga jätab lahtiseks kuidas ta Lutsu „Kevade" veergudele jõudis. Mardi Valgemäe ja B. Kangro tegelevad lühinäidendiga „Üle jõe" New Yorgi Eesti Teatri lavastuse puhul.

Ja siis ongi juubelite jutud, kõneldud ja kirjutatud: R. Kolk: Mälk 80; R. Avarmaa: K.L. Marley 90; Juta Kurman: Adalbert Virkhaus ja Valev Uibopuu; K.A. Hindrey kuuluvad rohkem mälestuste alla. Asta Villman algab oma pikka juubelijuttu kolmele (K. Lepik 60, B. Kangro 70, A. Mälk 80) ja jõuab (arvatavasti) valmis Lepikuga. H. Eller: Peeter Lindsaar 75; Endel Kõks: Arno Vihalemm 70.

Juubeli- ja mälestuskirjutiste tulva all kannatavad ka meie teised perioodikad, näiteks **„Rahvuslik Kontakt"** oma 25. juubeliaastas: Marie Under, Sven Danell, Oskar Loorits, Peeter Lindsaar, Hans Kauri, Rudolf Schmuul, E. Reisenberg, K. Meikop, E. Idla/L. Tõnson. Eduard Ole, REE laureaadina on muidugi ka juubelijutuks, küll hästidokumenteerituks E. Pütsepa poolt.

Hiljuti surnud **„Eesti Kiriku"** hääkvaliteediga toimetaja praost Richard Koolmeister on suutnud selles meie kiriku ajakirjas juubelite osa hoida üsna tagasihoidlikus ulatuses.

Hööveldaja

Leinateateid

Olda Talts (sünd. 1915. a. Pärnus) suri Stokholmis 29. juunil s.a. raskekujulise südamehäire tagajärjel. Kadunu oli Viljandi-Pärnu ringkonnakohtuniku Gustav Taltsi lesk.

Advokaat **Valter Ever** suri 10. juulil Stokholmis. Ta oli sünd. 6. nov. 1902 Tallinnas. Akad. kuulus korp! „Vironia" perre.

Agu Lepik suri 8. juulil Lidingöl. Ta oli sünd. 22. märtsil 1915 Tartumaal.

Majandusteadlane **Eldor Kallas** suri 20. juulil Stokholmis. Ta oli sünd. 11. märtsil 1927 Mustajalas.

Tagurpidi sõudes

Evald Vustalu

OKUPATSIOONID

Saatuslike sündmuste tunnistajaks

Maailma saatust alati
vaekausil määrab gramm,
kateedrist hullupalati
on ainult väike samm.
(Betti Alver)

Eelnevalt esitatud ülevaatele ja arutlusele oleks juurde lisada õige vähe. Minu isiklikud mälestused neist saatuslikest sündmusist pärinevad hoopis erinevalt tasapinnalt. Seda võiks iseloomustada Väinö Linna kombel, kes oma „Tundmatu sõduri" kohta on öelnud, et ta sääl Soome Jätkusõda vaatleb „konna perspektiivist."

Mis juhtus väljaspool seda „perspektiivi", sellest ei ulatunud Välisministeeriumi nooremate ametnike silmi ega kõrvu peaaegu mitte midagi. Nii siis tuli, et alles üle 40 a. hiljem oli võimalus tutvuda ühe Eestist veel õigel ajal välja saadetud dokumendiga, mis heidab mõningat valgust vahetult enne okupatsiooni tulekut Moskvas baaside lepingu elluviimise üksikasjade üle peetud läbirääkimistele. Selleks dokumendiks on minu tolleaegse otsese ülemuse, Välisministeeriumi Poliitilise büroo esimese sekretäri Karl Zirkeli koostatud „Kokkuvõtlik päevik Eesti – NSV Liidu lepete läbirääkimiste käigust Moskvas 14.IV – 18.VI 1940." Kuigi selles dokumendis antav informatsioon on väga konspektiivne, registreerides üksnes päev-päevalt arutuse all olnud küsimusi, kellega neid arutati ja mis tulemusi need andsid, osutub see siiski ülimalt huvitavaks.

Nagu öeldud peeti neid läbirääkimisi nn. baaside lepingu elluviimise üksikasjades kokku leppimiseks. Kõnesolevast „Kokkuvõtlikust päevikust" saadavaks üldmuljeks on tähelepanek kuivõrd osavalt venelased neid läbirääkimisi oskasid venitada. Hoolimata kokkuleppe saavutamisest peaaegu kõigis küsimusis jäid nimelt enamus arutusel olnud lepinguist alla kirjutamata.

Siis kui saadik August Rei 16. juunil 1940 N. Liidu välisminister Molotovi juurde kutsuti ultimaatumit vastu võtma olid lääbirääkimised kestnud 63 päeva. Eesti esindajaina olid selleks 14. aprillil Moskvasse saabunud kindral August Traksmaa, Välisministeeriumi Poliitilise osakonna direktor Nikolai Kaasik ja sama osakonna sekretär Karl Zirkel. Kohapääl lisandusid neile saadik August Rei ja sõjaväeline esindaja kolonel Arnold Sinka. Traksmaa ja Kaasik võtsid läbirääkimisist osa siiski ainult kuni 23. maini, sõites järgmisel päeval tagasi Tallinna. Vastavalt sellele kuidas arutusele tulnud küsimused seda nõudsid, võtsid läbirääkimistest hiljem ajutiselt osa veel Veeteede talituse direktor E. Avik (11.–13.5.) ja eksperdina autoliikluse ja asjanduse alal Teedeministeeriumi osakonnajuhataja Ambros (18.5.–9.6.). Pääle selle olid väljaspool baaside lepingu täitmiseks peetavaid läbirääkimisi alates 13.juunist Moskvas veel advokaadid Viktor Päts ja Valter Ever, pidades läbirääkimisi nõukogude riikliku kindlustusseltsi „Gostrahhiga" välismaalt saadavate kaupade üle Venemaa Eestisse transporteerimise asjus.

Kolonel Sinka 25. mai ja 10. juuni vahelisel ajal läbirääkimisist osa ei võtnud, olles sel ajal Tallinnas. Tema sõitu kasutati ühtlasi diplomaatilise posti vahetamiseks. Sama ülesannet täitsid ka Moskva saatkonna ametnik Jaan Mahlberg 16. ja 23. aprilli vahelisel ajal ning saatkonna nõunik Voldemar Ojansoon 5. kuni 13. maini. Pääle selle käis Ojansoon 15. ja 19. mai vahelisel ajal veel Riias, viies kaasa selleks ajaks valminud kokkulepete tekstid. Diplomaatiliste kulleritena käisid Moskvast Tallinnas Eduard Laaman (28.4.–8.5.) ja proua Valentine Raidna (18.5.–3.6.) ning vastupidises suunas Tallinnast Moskvasse Edgar Hõbemägi (24.5.–28.5.). Ühesuunaliselt viisid diplomaatilist posti Moskvast Tallinnasse proua Salme Kaasik (23.4) ja dr. Juhan Vasar (3.6.).

Nagu juba see äärmiselt elav kullerite liiklemine näitab oli Moskvas kõne all hulk küsimusi, mille kohta vajati keskasutise seisukohta. K. Zirkeli koostatud päevikust selgubki, et sõlmimisel oli üle kümne eri lepingu, milledest alla kirjutada jõuti ainult kahele: Üle piiri liiklemise lepingule 4. mail ja Administratiivmääruste lepingule 8. juunil. Kuigi läbirääkimistega ka kõigi teiste lepingute üle, nagu Rendileping ja lepingud baaside piiride, dislokatsiooni, tuletornide, siseliikluse, tolli, maksebilansi ning posti- ja autoliikluse kohta olid õige kaugele jõutud, jäid mõned detailküsimused siiski veel lahtiseks, nii et lepingutele alla kirjutada ei saadud. Näitena võiks mainida, et Rendilepingu puhul ainukesed veel kokku leppimata küsimused puudutasid autotariife ja aiamaarente.

Kõne alla võetud küsimuste suur arv, aga pääle selle mitmesugused tühised detailküsimused olidki neiks vahendeiks, millede abil venelased läbirääkimisi seni venitasid, kuni nad valmis olid jõudnud oma ettevalmistustega Balti riikide okupeerimiseks. Otsekui pilkamiseks tegid venelased päälegi eestlastele etteheiteid „venitamise" pärast. Sellega algas juba Dekanozov 22. aprillil, mil küsimuses oli merebaaside asetus, kuigi tal pidi teada olema, et eestlased vastavad maakaardid N. Liidu ettepanekutega olid saanud alles samal päeval. Ja kui eestlased iga hinna eest tahtsid tuletornid ka baaside aladel enda kätte jätta, siis kutsus see välja ainult Dekanozovi pilkava märkuse „imaginaarse suveräniteedi" kohta. Veelgi raskema vasaraga lõi Molotov, kes 11. mail eestlasilt „kategooriliselt" nõudis lepingute kiiret lõpule viimist, kuigi ta väga hästi teadis kes venitajaks on ja kellel seda vaja läks. Igal juhul ei olnud tal enam kiiret siis kui 16./17. juuni öösel toimunud kokkusaamisel saadik Rei temalt lepingute sõlmimise üle järel päris.

Üldse moodustavad hoolimata oma napisõnalisusest K. Zirkeli „Kokkuvõtliku päeviku" sissekanded viimase viie päeva kohta põneva lugemise, mispärast tohiks motiveeritud olla nende täielik edasiandmine. Päeviku 14. juuni viimseks sissekandeks on lakooniline konstateerimine: „Ultimaatum Leedule", millele järgneb järgmine tekst:

„63) 15.VI. Postileppe meie vastukava saatmine ühes materjalidega Tallinna. (Raidna Riiga). Vene vägede sissemarss Leetu. Kuuldused samade nõudmiste kohta Eesti ja Läti suhtes.

64) 16.VI. Tassi teadaanne ultimaatumi kohta Leedule. Kell 12 – Botškarev Ojansooni juures. Kell 14.30 – Rei Molotovi juures. Ultimaatum. Kell 15.30 – Telefonikõnelus Rei ja Piibu vahel. Kell 20 – Botškarevi õhtusöök Ojansoonile ja Pätsile. Kell 22.30 – Rei – Kaasiku telefonikõnelus. Kell 23 – Rei Molotovi juures. Kell 1 – Rei Molotovi juures. Rei küsimusele sõlmimisel olevate lepete kohta, Molotov vastanud, et need tulevad sõlmimisele niipea, kui Dekanozov või tema on nad läbi vaadanud (Dekanozov Leedus).

65) 17.VI. Tassi teadaanne vahekordade kohta NSV Liidu ja Läti ja NSV Liidu ja Eesti vahel. Kell 13.30 – telefonikõnelus Kaasik – Zirkel. Kell 17.30 – telefonikõnelus Piip – Rei.

66) 18.VI. Kell 8 – Rei abikaasaga lennukil Riiga. Kell 21.50 – Zirkel, Päts, Ever rongil Tallinna.

K. Zirkel"
(allkiri)

(Päts = siin mõeldud Viktor Päts'i. E.U.)

Nagu sellest väljavõttest selgub, oli 15. juunil Punaarmee sissemarss Leedusse juba käimas. Ultimaatumid Eestile ja Lätile olid aga veel esitamata ja seega puudus venelastel täielik kindlus, kuidas sellele neis riikides reageeritakse. See tegi neid ilmselt närviliseks, nii nagu seda võib järeldada Eldor Raidna kogemusist samal päeval toimunud sõidult Riiga. Moskva lennuväljal lennukisse astudes kisti nimelt tal käest ära portfell, mida käsipakina tavaliselt lastakse lennukisse kaasa võtta.

Mispärast seda seekord ei lubatud, see selgus siis kui Raidna Riias oma portfelli tagasi sai. See nn. atašeeportfelli tüüpi Londonist ostetud kirjatasku oli Nõukogude julgeolekumeestele ilmselt tundmata ese, sest hoolimata sellest, et portfell üldse polnud lukustatud, ei olnud osatud seda vastavatele nuppudele vajutamisega avada, vaid murti lahti sulgemismehhanism. Nähtavasti kardeti siis, et Eesti saatkond oli venelaste kurjadest kavatsustest kuidagi teada saanud ja et nüüd saadetakse atašee neid kavatsusi tõendavate dokumentidega Riiga ja Tallinna. Nagu hilisemadki sündmused tänapäevani välja on näidanud, ei ole Nõukogude Liidu kartilikkusel piire, mis tol korral said sellise groteskse väljenduse.

Nagu juba tähendatud ei näinud ega kuulnud nooremad Välisministeeriumi ametnikud pääle üksikute, silme eest mööda välgatanud stseenide neist sündmusist palju midagi. Võis koguni juhtuda, et kohvikuis liikvelolev informatsioon töökohal meieni jõudnust ees oli. Igal juhul oli meil aga täielikult selge, milles asi seisnes. Karl Pärl iseloomustas seda olukorda õige tabavalt, üteldes et „oleme siin nagu kodujänesed puuris, oodates mil meie kõrvadest tõstetakse."

Vabariigi lõpu sündmustele veidi lähemale sattusime piltlikult öeldes viis minutit enne kella kahteteist. See algas minu puhul Poliitilise Osakonna direktori N.Kaasiku telefonikõnega mulle koju 15.juuni õhtul. Kaasik palus mind kohe tulla välisministri abi kabinetis ööl ja päeval peetavasse telefonivalvesse. Olid hakanud saabuma ärevad teated Leedust, mis olid valvekorras oleva naisametniku närvišokiga reast välja löönud.

(Järgneb)

Gamla Stan's
RADIO-TV STORA NYGAT. 37 STOCKHOLM
TELEFON: 11 01 21 – 10 63 21
Omanik K. Ring (eestlane)

Kirjandusauhind Kalju Lepikule

Kanada Eesti Kunstide Keskus jagas 1981. a. kultuuriauhindu ja stipendiume kokku 3720 kanada dollari suuruses.

Žürii, mille koosseisu kuulusid esimees prof. J. Timusk, prof. dr. Ivar Ivask, Stella Kerson, Maie Landra, Lembit Avesson, dr. A. Kurlents, Abel Lee, Hannes Oja, dr. Vello Sermat ja dr. V. Soots valis kirjanduse laureaadiks ja Karl Eerme nimelise kirjandusauhinna 250 doll. saajaks luuletaja Kalju Lepiku. Žürii arvates põhjustas auhinna määramise Lepiku nelja aastakümne laia temaatikaga looming, mis mullu ühe kogumikuna ilmus tema „Kogutud luuletuste" näol.

Noorsookirjanduse alal sai auhinna 250 doll. Heino Jõe oma möödunud aastal ilmunud etnograafilise noorteraamatu „Lugu käbist, lugu kännust" eest, kusjuures arvestati ka ta varem ilmunud skautliku tegevusega seotud raamatuid.

Draamakirjanduse alal sai tunnustuskirja ja 200 doll. Elma Maripuu oma näidendi „Sündmused sureval planeedil" ja selle lavastuses peaosa mängimise eest. See on näide väljaspool kodumaad sündinud eesti noore huvist eesti kultuuriala viljelemise vastu.

Kaks tunnustuskirja anti eesti koolidele, üks Toronto Eesti Seltsi Täienduskoolile, teine Toronto Eesti Keskkoolile, arvestades eesti koolide osa eesti noorte kasvatamisel eesti ühiskonna liikmeiks neile eesti keelt ja kultuuri õpetades.

Edasi jagati rohkeid stipendiume noortele mitmesugustelt kultuurilise isetegevuse aladelt.

Leinateateid

Boris Filaretow suri 2. juulil Stokholmis. Ta oli sünd. 23. mail 1903 Pärnus.

Erika Adams suri 19. juunil Stokholmis. Ta oli sünd. 7. sept. 1914.

Johanna Esken suri 11. juulil Eskilstunas. Ta oli sünd. 7. nov. 1896 Kolga-Leesil.

Helene Trikson suri 13. juulil Lundis. Ta oli sünd. 28. veebr. 1892.

Vabadussõja veteran **Gustav Magus** suri 27. juunil Chicagos. Ta oli sünd. 4. veebr. 1898 Saaremaal.

Otto Mähar suri 15. juunil Lakewoodis. Ta oli sünd. 1. okt. 1912 Võrumaal.

„Vaikimine õudsest tegelikkusest. . .“

Andres Küng arvustab „Svenska Dagbladetis“ (9.7.81) ajakirja „Artes“ (nr. 3, 1981) balti erinumbrit päälkirja all „Elav naaberrahvas“.

Ta märgib kõigepäält Ivar Ivaski toimetatud ajakirja "World Literature Today", mis pidevalt tutvustab eesti, läti ja leedu kirjandust ning kirjutab seoses „Artes'i“ erinumbriga m.h.:

„Üldiselt on kaastööd ebavõrdsed. Oleks pidanud andma ka üldise ülevaate kultuurilisest, poliitilisest ja usulisest pärandusest, mis on andnud balti rahvastele nende omapära nii N. Liidus kui väljaspool. Kuid ehk ei jätkunud ruumi. Võib-olla ei tahetud ega julgetud kasutada poliitiliselt selget keelt.

On mõistetav, kui kunstiteadlane Riiast kõneleb ähmaselt „sotsiaalmajanduse struktuuri muutusest 1940, mil nõukogude võim rajati.“ Aga raske on mõista, miks rootslasest liige „Artes'i“ oma toimetuses ei julge nimetada okupatsiooni okupatsiooniks. Ta kirjutab praegu tavalises rootsi maneeris, et Eesti, Läti ja Leedu „tulid sisse N. Liitu kui kolm viieteistkümnest rahvavabariigist“. Ja lisab siis, et üks osa baltlasi „emigreerus“. Tuleb küsida, kas nad „emigreerusid“ majanduslikel põhjusil või kas juhtus Baltikumis midagi poliitiliselt, mis sundis neid põgenema. Massküüditamised või nii?

Samaaegselt „Artes'i“ numbriga juhtusin lugema üht projektitööd Linköpingi ülikoolist, kus autorid nendivad ka rootsi (eba)tavalisust kirjutada Baltikumist verevaeselt. Akadeemilise kirjatöö autorid toovad näiteid arengust Baltikumis pärast Teist maailmasõda ühest teisest aktuaalsest artiklist „Tillbaka till Estland“, mis anti välja möödunud aastal Kooliülemvalitsuse seerias „Lättlästa böcker för vuxna“. Selles ilmneb samasugune kahvatu keelepruuk kui „Artes'i“ numbris:

„Autorid konstateerivad, et ‚Eesti muutus nõukogude vabariigiks 1940. aastail'. Aga ühegi sõnaga ei mainita, kuidas see juhtus. Midagi ei lausuta ka massilisest küüditamisest 1941.

Teisal selles raamatus võib lugeda: ‚Enam ei ole ühtki väikemaapidajat Eestis. Ka talupojad on moodustanud kolhoosid'. Ei ühtki sõna sellest, et teostati sundkollektiviseerimine, et umbes 40.000 talupoega küüditati Siberisse 1949.

Kas on võimalik lihtsustada väljajätmisega niivõrd, et õudne tegelikkus muutub lausa idülliliseks? Kui keegi kirjutaks, et ‚Taani ja Norra muutusid saksapäraseks mõne aasta jooksul 40. aastail' või et ‚Saksamaal elas palju rohkem juute varemail aastail', näiksid sellised väited meile kummalistena.“

Ma ei leia, et igakord, kui kirjutatakse Baltikumist, peaks esitama kõik detailid Stalini hirmuvalitsemisest. Aga kui vaikitakse õudsest tegelikkusest, siis ei mõista paljud lugejad seda tausta, mille ees tänapäeva balti kultuurielu toimub.

Tundub ka veana, kui rootslased, kes elavad veel vabaduses, lasevad endid mõjutada sellest tsensuurist, mille vastu kultuuriviljelejad teisel pool Läänemerd on tulemusrikkalt võidelnud – kuigi see on maksnud, nagu öeldakse „Artes'i“ numbris, palju aastaid vangistust ja vaikust.“

Andres Küngi artikli juures on kolm pilti: Czeslaw Miłosz, Jaan Kaplinski ja läti kirjanik Imants Ziedonis.

Tõnis Kint 85 a.

Tõnis Kint sündis 17. aug. 1896 Viljandimaa Suure-Jaani kihelkonnas Taevere vallas Paasioja talus.

Tõnis Kint võttis vabatahtlikuna osa Vabadussõjast algusest lõpuni soomusronglasena ja oli 1920. a. veebruarist alates soomusrongi ülema kohusetäitjaks.

Pärast Vabadussõda jätkas ta õpinguid Tartu Ülikoolis, mille põllumajandusteaduskonna lõpetas 1924. a. täiendades end käitismajandusteaduse õppeainete alal ka veel Taani Põllumajanduse Ülikoolis Kopenhaagenis. Juba üliõpilasena astus ta Eesti Põllumeeste Keskseltsi teenistusse. Alates 1925. a. oli ta Põllumajandusliku Raamatupidamistalituse abijuhatajaks ja 1928–1932 selle juhatajaks. Võttis osa Põllutöökoja organiseerimistööst ja oli selle abidirektoriks kuni 1936, direktoriks 1936–1940. Põllutöökoja juhatajana teostas ta neil aastail ulatusliku ja põhjaliku reformi eesti põllumajanduse ratsionaliseerimisel, organiseerides kogu maad haarava ajakohase nõuandetegevuse, alustades üldist põllumajanduse mehhaniseerimist ja elektrifitseerimist.

Oma kutsetöö kõrval tundis T. Kint elavat huvi poliitilise ja ühiskondliku tegevuse vastu mitmetel aladel. Oli Tallinna Eesti Majandusühisuse esimeheks 1933–1940, Müügiühisus „Muna“ esimeheks ja Põllumeeste Keskpanga juhtivaks tegelaseks. Poliitiliselt kuulus juba 1918. a. alates Eesti Maaliitu ja hiljem Eesti Põllumeeste Kogude rüma. Tõnis Kint võttis osa Eesti Rahvuskogu tööst uue EV põhiseaduse väljatöötamisel ja valiti oma valimisringkonnast Riigivolikogu liikmeks.

Kui 1940. a. saabusid rasked okupatsioonipäevad, sai T. Kint president Pätsilt usaldusliku ülesande korraldada koostöös demokraatlike erakondade juhtkonnaga vastuaktsioon kommunistide peibutusvalimistele. Ta kandidatuur kustutati. T. Kint on üks neist vähestest vabas maailmas elavaist poliitikuist, kes on kaasa toonud dokumentaalsed materjalid tookordse valimisvõltsimise kohta. See materjal on mitmes keeles ajaloole jäädvustatud ja annab ilmeka pildi tollest valimisperioodist, mis on läinud ajalukku kurikuulsate „balti valimiste“ nime all. T. Kint sattus vastuollu ka saksa okupatsioonivõimudega ja oli sunnitud Tallinnast lahkuma.

Saabunud 1944. a. septembris põgenikuna Rootsi töötas T. Kint algul Ultuna Põllumajandusülikooli juures, 1949–1951 Stokholmi piirkonna põllumajandusnõuandeasutuses, alates 1951 Rootsi Põllumajandusliidu käitisbüroos ja oli 1954. a. alates rakendatud Rootsi Põllumajanduse Uurimisinstituudi juures.

T. Kint on üks Eesti Rahvusnõukogu asutajaid ning on olnud pikka aega ERN abiesimees ja esimees. On Põllumeeste Kogud Rootsis esimeheks. Samuti on ta kaasa töötanud teistes keskorganisatsioonides, Eesti Komitees ja Rahvusfondis. Ta on olnud „Teataja“ juhatuse esimees. Pikka aega juhtides Põllumajandusliidu tegevust on ta osa võtnud Euroopa Põllumajandusliidu pea kõigist kongressidest. Arvestades T. Kinti suuri teeneid põllumajanduslike organisatsioonide juhtimisel on ta valitud Eesti Agronoomide Seltsi auliikmeks ja Vabade Eestlaste Põllumajandusliidu auesimeheks.

Tõnis Kint on kogu Rootsis viibimise ajal olnud aktiivne E. Vabariigi põhiseaduslike riigiorganite kontinuiteedi kindlustamisel. Oli Aug. Rei poolt 1953. a. ametisse määratud Vabariigi Valitsuse liikemks ja nimetati 1963. a. A. Warma poolt peaministri asetäitjaks. Viimase lahkumisel astus 23. dets. 1970 Peaministrina Vabariigi Presidendi ülesandeisse ja nimetas ametisse uue Vabariigi Valitsuse 8. mail 1971. a.

Suure juubeli puhul soovime Tõnis Kintile vastutusrikaste ülesannete täitmiseks õnnelikku kätt ja palju aastaid!

Heinrich Mark

1937. a. suvel peeti Jänedal esimesed üleriigilised maanoorte suvipäevad, kuhu saabus ka riigivanem, pärastine president Konstantin Päts (paremal), kellele noorte poolt anti lilli. Taga seisavad Põllumeeste Kogude juhtivad tegelased tänane juubilar ja presidendi asetäitja Tõnis Kint, Paul Männik ja Aleksander Saar (K. Pätsist paremal). K. Päts oli siis 63 a. ja T. Kint 41 a.

Leinateateid

Magda Alide Silberberg suri 23. juunil Knivstas. Ta oli sünd. 20. veebr. 1895 Kiiu Ablas.

Anna Tambek, endise Presidendi kantseleiülema Elmar Tambeki abikaasa, suri 16. juunil Vancouveris, Kanadas. Ta oli sünd. 16. mail 1898 Tartus.

Vastudemonstratsioonid Balti Instituudi konverentsi avamisel. Ida-Euroopa Solidaarsuskomitee noored kannavad plakateid nagu: „Miks Balti Instituut vaikib Kuke ja Nikluse saatusest.“ Anneli Koppel kannab plakatit: „N. Liit välja Baltikumist – KGB välja Rootsist.“ Korjati allkirju vangistatud vabadusvõitlejate vabastamisapellile. Paremal on Malmö daamid Lietta Sander ja Sylvie Olsson allkirju korjamas apellile Hässelby lossi õuel. Dr. Henry Ratnieks Inglismaalt annab oma allkirja.

(„Teataja“ foto)

VEKSA kandis tegevuse Rootsi

Välismaalastega Kultuurisidemete Arendamise Ühingu VEKSA II konverentsil 20. märtsil 1981 Tallinnas esitas ühingu esimees Ülo Koit ulatusliku ja ofensiivse programmi, kuidas uute Moskvast saabunud direktiivide kohaselt tuleb uute algatustega, uute summadega ja uute ideedega tegevust arendada väliseestlaste hulgas. Konverentsil otsustati ka erilist tähelepanu pöörata teadusliku koostöö arendamisele. Balti Instituudi hiljutise konverentsi ajal juhtis Ülo Koit kogu operatsiooni isiklikult Stokholmis. Kohapääl viibis ka VEKSA aseesimees Juhan Kahk. Teine aseesimees Feliks Meiner, kes omal ajal töötas Soveti suursaatkonnas Stokholmis, jäeti maha Tallinna.

Baltikumist saabunud üle 30 liikmeline teadlaste grupp saabus lennuteel 3. juunil ja võis Rootsi jääda ainult viieks päevaks. Nad paigutati Kristinebergi hotelli ja juba pärast konverentsi lõpuistungit esmasp., 8. juunil pidid nad 9. juuni keskpäeval Stokholmist tagasi lendama. Nad saabusid Rootsi turismigrupina õigusega konverentsil esineda.

Viieks päevaks oli neile antud välisvaluutat vaid 125:– kr. Enne lennuki lahkumist teisipäeval oli neile antud aega ka paar tundi äride külastamiseks. Aga kõik arvasid, et nii väikse summa kulutamiseks oleks piisanud ka juba poolest tunnist.

Grupp pidi rangelt jägima konverentsi programmi ja ajatabelit.

Ülo Koit ise ei võtnud osa Hässelby lossis toimunud konverentsi tööst, liikus aga ringi kõikidel vastuvõttudel. Juhan Kahkil oli kaasas ka abikaasa ja ta peatus Muusikaakadeemia poolt muretsetud peatuskohas. Ta jäi edasi Rootsi veel mõneks ajaks. Ainult eriti kõrge staatusega tegelasil on võimalik välisreisidele kaasa võtta ka abikaasa.

Läti suhtlemiskomitee esimees Anatols Baranovskis külastas Stokholmi juba enne konverentsi, kus ta ülesandeks oli osavate provokatsioonidega Instituudi juhtkonda võimalikult kompromiteerida, mis teatavasti ka hästi õnnestus. Konverentsi ajal teda aga Stokholmi ei lastud sõita. Seda polnud ka vaja, sest Stokholmi saabunud 10 läti teadlasest olid tervenisti kuus KGB kraadidega. Nendest kõrgemat staatust omas Riia ülikooli prorektor prof. Alberts Varslavans. Temale allub ülikooli personaalosakond ja ta omab suurt võimutäiust. Sellised mehed võivad esineda ka kõige „julgemate“ teemadega. Ja Varslavans pidaski konverentsil ettekande Läti iseseisvusperioodi majandussuhetest läänega. Tema ettekande tõlkijaks ingliskeelde oli dr. Janis Vejs, samati kõrge KGB staatusega mees, mõnda aega viibinud Oxfordis, erakordselt hää ingliskeele oskusega. Ta juhib Läti Teaduste akadeemia filosoofiliste alade käsitlemist.

Mis juhtub siis, kui välissidemete komiteedega ei arvestata ja neist mööda püütakse hiilida, seda näitab lugu leedulastega. Balti Instituut oli siin kokku leppinud vaid Leedu teaduste akadeemiaga ja soovinud Stokholmi saada lugupeetud ja tõelikke teadlasi. Seda ka lubati ja nende nimed trükiti konverentsi kavades. Kohale saabusid aga hoopiski teised mehed, kaks tuntud „politrukki“, sidemetekomitee ja KGB meest. Üks neist hakkas Stokholmis kohe uurima, kuidas Riigiarhiivis juurde pääseda August Rei arhiivile. Ta uurivat balti diplomaatide tegevust.....

Lektor Lingis, kes BI esindab leedulasi on arvamisel, et selliste meetodite kasutamisel, kus lubatakse teatavaid inimesi, aga saadetakse ootamatult hoopis teised, on edaspidine teaduslik koostöö võimatu.

Teadlased Eestist esitasid oma ettekanded väga asjatundlikult ja soliidselt.

Ebaõnnestunud kontaktiloomine Göteborgiga

Ülo Koit püüdis Stokholmist kontakte luua ka teiste keskustega. Üks rootslasega abielus olev eesti proua, kes korduvalt on Eestit külastanud ja osa võtnud ka viimasest VEKSA seminarist 1979.a. oli maikuu keskel Ülo Koitilt saanud korralduse Göteborgi saal kinni panna eesti ooperisolistide kontserdiks ja lisaks sellele veel soovi, et eestlased suunata 6.–7. juunil hotell Scandinaviumi, kus Ülo Koit soovis kaasmaalstega kohtuda. Kuidas täita sellist ülesannet? Ja proua hakkas Göteborgis ringi helistama, et abi saada, pöördudes lõpuks isegi Eesti Maja poole. Lõpuks sai prouale selgeks, et eesti organisatsioonid siiski ei soovi abi anda VEKSA aktsioonidele. Nii jäi kontsert pidamata ja mida Ülo Koit hotell „Scandinaviumis“ tegi, ei ole ka teada. Alati ei ole ka VEKSA esimehel välismaal kerge.

A. H.

ent

Aadress: c/o „Teataja". Arsenalsg. 1, III, Sthlm
Kaastöö saata aadressil:
Box 16 323, 103 26 Stockholm
Telefon: 20 70 61

Nr. 103 Juuli 1981

Tallinna skaut- ja gaidlipkond 25 aastat

Koitjärve suvepidu

Laupäeval, 13. juunil tähistas Tallinna lipkond Göteborgist oma 25 aastast tegevust. Juubeliaktus toimus Koitjärve suvepeol.

Päev algas pallimängude ja spordivõistlustega. Küüditamispäeva mälestuspalvuse pidas õp. Jaak Reesalu. Piduliku aktuse avas Koitjärve Sihtasutuse esimees Aksel Ojasoo. Päevakohase aktusekõne pidas Evald Soomägi.

Kirjalikke ja isiklikult toodud tervitusi tuli ligidalt ja kaugelt. Kõige pikema tee tervituste, toetuse ja kingituste toomiseks olid ette võtnud Eesti Komitee poolt **Richard Norvell** ja Lembitu-Tormilinnu lpk. juht **Arnold Pundi**.

Lpk. juht **Aino Miks** lõpusõnas tänas kõiki töötegijaid, tervitajaid ja tantsijaid. Juubeliaktusele järgnes Rahvapidu. Veskimäe ja Piirita rühmad näitasid rahvatantsu oskust. Hundud võistlesid vahvalt „vanade poiste" vastu jalgpallis. Õhtuse lõbusa naljamängu lavastas menuga **Kenn Kriisa**.

Tallinna Lipkond 25 tegevusaastaga on „väike vend". Vanad lipkonnad pühitsevad juba 35 a. juubeleid. Esimese lipkonna laagri pidasime 1956. a. Metsakodus, laenasime laagriplatse ja väljasõitudeks ulualust Göteborgi Rootsi lipkondadelt. See oli tülikas ja ebamugav tegevusviis.

Tekkis mõte oma kodu muretseriseks. Moodustati Sõprade Selts. Noorte ja vanade vaheline hea koostöö ja paras jagu eesti jonni on andnud tulemusi.

25 a. juubelipeoks on kerkinud Koitjärvele rida ehitusi. Kadakapõõsaste ja lepavõsa asemel on haljendavad mängumurud. Mudilaste mänguplatsil kasutavad liurenni vahel isegi pensionärid.

Sõprade Seltsi poolt lauale pandud esimesed 2500 krooni on kandnud vilja. Visa töö ja sihikindel tegevus on leidnud hindamist. Riiklikest toetusist jätkub vaevalt korrapärase ja sisuka tegevuse läbiviimiseks. Peab lisa hankima pidude ja loteriide korraldamisega. Koitjärve Suvepeo sissetulek katab parandus- ja korrastuskulud.

Pidevat ülesehitust on toetanud noortesõbrad, vanad ja noored. On olnud ja on neid, kes pidevalt toetavad majanduslikult. On neid, meie ridadest jäädavalt lahkunud kaasmaalasi, kes oma viimases soovis on mõtelnud Koitjärvele ja eesti noorusele.

Koitjärve uue söökla ja hädavajalike ajakohaste paikade alusmüürid kerkivad. Suvepeol võis igaüks oma silmaga näha, mida on jõutud teha ja ettekujutada, mida kavatsetakse. Võime rõõmuga tagasi vaadata tehtule. „Loorbereil puhkamisest" pole aga juttugi. Sääl, kus vanemad väsivad, peavad noored jätkama. Algame uut veerandsada lootusega, et meie sõbrad ja toetajad meid ei unusta. Kivi tõstjad ja liiva vedajad on alati valmis, kui vaid kroonidest jätkub materjali muretsemiseks.

Kas ka Sina toetad noorte tööd?

Oled Sa Koitjärve osatähe omanik?

Kuldkaart kr. 1.000:-, teraskaart kr. 500:-, hõbekaart kr. 250:-, raudkaart kr. 100:-.

Postižiiro 52 84 27–8 Sck Tallinns Fastighetsstiftelse.

Kes? Kus?

* Füüsik ning Upsala eesti koguduse organist **Enn Maripuu** ja **Anna-Karin Hållbus** laulatati Mora Oxberg'i kabelis.

* **Mary Adila** ja **Olle Kämpe** abiellusid Sandvikenis.

* **Mart Jürisoo** ja **Helena Bergström**, mõlemad Drottningholmist, laulatati Arbrå kirikus.

* **Erik Nerep** ja **Wiweka Warnling** laulatati Djursholmis.

* **Madis Üürike** ja **Anna Nilsson** laulatati 22. juulil Rootsi suursaatkonnas Pariisis.

* **Peeter Trepp** ja **Lena Blad** laulatati Saltsjöbadeni kirikus.

„Kungla rahvas" tuli suvepuhkuselt

„Kungla" suvikodu Björköl lõpetas selle suvise tegevuse 12. juulil. Võrreldes möödunud aastaga oli laste arv rekordiline – 47. Juhatajaks oli suurte kogemustega lasteaednik ja lasteperes populaarne Erna Klemmer.

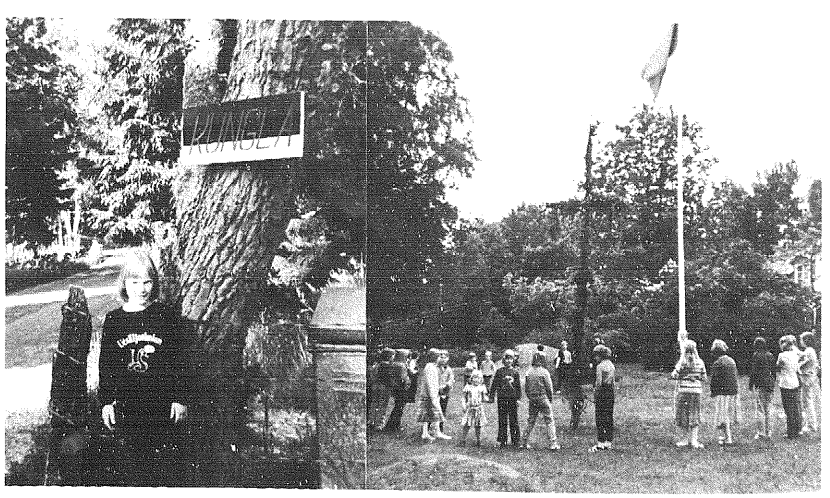
Evald Soomägi kõneles Tallinna lipkonna 25 a. juubeliaktusel Koitjärve Suvepeol (Foto: O. Kopler)

Veskimäe ja Pirita rahvatantsu rühmade pere Tallinna lipkonna 25 a. juubelil Koitjärve Suvepeol

Tallinna Lipkonna 25 a. juubeli tähistamisel Koitjärve Suvepeol. Vasakult: Eesti Komitee esindaja Richard Norvell, lpk. juht Aino Miks, gaidjuht Silvi Laks, Koitjärve Sihtasutuse Juhatuse esimees Aksel Ojasoo, Gaidjuht Eevi Kaar, lpk. majandusjuht Rein Lepik. Teises reas: (vas.) Koitjärve Sihtasutuse sporditoimkonna liige Anita Miks, Tallinna lpk. Sõprade Seltsi esimees Jüri Hansen, TLSS kassapidaja Valentin Kolk, Koitjärve abiesinaine Milvi Merelaid ja lpk. abijuht Andres Merelaid

(Foto: O. Kopler)

„Kungla" suvikodust

Vasakul: 8 aastane Eva Kaaman „Kungla" väravas: „Siin oli väga tore. Mängud, paadisõit, mere ääres olemine – kõik oli tore. Mis sest, et vahel vihma sadas. Teisel suvel tulen jälle."

Paremal: „Kungla rahvas" seab end lipurivisse. Maha ei taha jäädä ka 3 aastane külaline Maria

Richard Koolmeister in memoriam

Neljapäeval 25. juunil anti kaduvusele üle EELK Rootsi praostkonna praost Richard Koolmeisteri põrm, kuna tema vaim usti Kristuse kätte. Matusetalitus leidis aset Västeråsi toomkirikus, mille keskmise lööví täitis aruvrikas leinakogudus. Silmade ja kuulmise poolt vahendatud koondatud muljed suutsid loodetavasti pisut vahendada lesele, tütrele ja tema perekonnale muljeid lahkunu austamisest, üldisest leinast kaotuse puhul ja Jumala igavesest armastusest tulevast troostist, mis meile on antud Jeesuses Kristuses.

Lahtise haua ääres pidas abipraost Tõldsepp palvuse, lauldi, asetati tänu ja austusavaldusena hulgaliselt pärgi saadetud soojadest sõnadest: korp! Sakala, konsistoorium, praostkond, Rootsis asuvad kogudused, organisatsioonide esindajad. Kui siis lõpuks langetati haua kohal leinalipp, auvalve ja konfraatrite lauldes leinalaulu, mõjus see tugevuse ja truudusena, sest juba matusetalituse ajal kirikus oli hakanud sadama ränk suvevihm, suutmata nõrgestada viimse austuse avaldusi. Pärjad ja lilled võtsid sellest jõudu närtsimise vastu.

*

45 aastat oli Richard Koolmeister olnud aktiivselt tegev vaimuliku ameti peaaegu kõikidel aladel, jättes endast järele sügavad vaod. Eriti märgatav oli tema hingehoidlik huvi ja võime, mis end avaldas lihtsas sõnastuses ja sõbralikus laadis inimestega suheldes.

Kuid praegune aeg ei ole soodne hingehoidliste kõneluste pidamiseks. Inimesed õigustavad enamasti oma äpardusi, oma pattu, või nad püüavad kõigest ise jagu saada, mis aga ei õnnestu. Tõmbutakse oma mina ümber kerra, nagu siil, okkad turris.

Mõned aastad tagasi pidas nimekas psühhiaatria professor ettekande õpetajate konverentsil. Ta ütles: „Olete mures oma jutluste ja tegevuse vaevu märgatava mõju pärast. Otsite süüd enestes, kuulete süüdistusi teistelt ja etteheiteid. Mina kui psühhiaatria professor, kes hakkab lähenema pensioneale, ütlen teile päris teadlikult: Ei ole teie ega evangeelium süüdi. Põhjuste küsimus on endastmõistetavalt väga keeruline. Üheks üldiseks teguriks tänapäeval on inimeste kontaktivõimetus sellega, mis asub väljaspool otsest tegevusringi. Päälegi valitseb keha hinge üle ja aju vaimu üle. Enamus ei ole suuteline aru saama armukuulutusest, mis sääl siis rääkida selle rakendamisest."

Mu viimane kõnelus Richard Koolmeisteriga puudutas valusaimat punkti eesti kiriku ja eesti rahva vahel. Pöördepunktiks oli Asutava Kogu vasakpoolsete parteide tahe kahjustada kirikut, mida püütakse jätkata tänapäevani. Kes teaks, et Eesti Evangeeliumi Luteri Usu Kirik on esimene rajatud vaba rahvakirik ajaloos? Seda teostas eesti kirikurahvas kahe kirikukongressi otsusega. Vähendamata teisi kultuurisaavutusi tuleb nimetatud seika pidada eesti rahva suurimaks kultuurisaavutuseks. Mida see sisaldab? Demokraatlikku korraldust ja tööviisi kõikidel astmetel. Kogudus – rahvas – valib õpetaja ja teisi ametiisikuid. Õpetaja ülesandeks on vaimulik töö, majandus ja teised alad on teiste selleks valitud ametiisikute ülesandeks. Koosolekuil on õpetajal sõna ja hääleõigus nagu teistel. Kuid eesti rahvale püütakse ikka veel sisendada tõele mittevastavaid väljamõeldisi, et aina kahjustada eesti rahva hävitamatut koondajat.

Richard Koolmeister saavutas teoloogilise litsentsiaadi kraadi Uue Testamendi alal Upsala ülikoolis. Neil eeldusil oli ta sobiv isik EELK piiblitõlke komisjoni esimehe kohal, kuna tegeliku töö sooritas Endel Kõpp. Mõlemaid austati Briti ja Välismaa Piibliseltsi poolt eluaegseiks auliikmeiks valimisega. Kuid pärast tutvumist Västeråsi ja Upsala piiskopkondade rikkalike eestiaineliste arhiivimaterjalidega, nihkus R. Koolmeisteri huvi eesti kirikuloo alale, mis sai temale uurimisaineks vabadel tundidel.

Eestist saabus R. Koolmeister 1944. a. sügisel kaheksa aasta vältel kogutud kogemustega eriti EELK noortetöös, Tallinna Peetri koguduse asutaja õpetajana, Nigu liste koguduse asetäitja õpetajana jne. Ta jätkas Rootsis ametit piirkonnaõpetajana, teenis kogudusi Eskilstunas, Kumlas, Örebros, oli 26 aastat Rootsi praostkonna praost, EELK komitee liige ja konsistooriumi vaimulik assessor. Seda tegi R. Koolmeister ainelise tasuta armastusest ameti ja kiriku vastu. Ta elatas end gümnaasiumiõpetaja palgast ja hiljem pensionist.

Viimased kuus aastat toimetas Koolmeister konsistooriumi häälekandjat, ajakirja „Eesti Kirik". Koostöös majandusjuhi majandusteadlase Voldemar Palmiga kasvas tublisti tellijate arv. Ka kodumaalt hakkas tulema kaastööd kirjutiste, luuletuste ja fotode näol. Samal ajal juhatas R. Koolmeister sihtasutust Eesti Vaimulik raamat selle esimehena, kuni süda seisma jäi. Requiescat in pace!

Jääks poolikuks seegi lühike mälestuskirjutis, kui ei leiaks esiletõstmist proua Linda Koolmeister, neiuna Malm. 46 aastat abielu oli neile antud – elu rõõmus ja vaevas, tervetena ja haigetena. Vaimulikkude abikaasad kannavad vaimseid ja hingelisi koormaid oma meestega koos, olles sageli neile hingehoidjaks. Proua Linda, nende tütar Viivi ühes abikaasa ja poegadega avasid matuselistele leinamaja uksed. Võidi viibida koos lahkunu maises kodus, tema tööruumis, kus peeti omal ajal nii mõnigi koosolek. Hell hoolitsus sai kõikidele osaks ühes peene tähelepanelikkusega. Mälestuste kõrval arutati värskeid olevikuplaane. Küllap võis see olla lahkunule meelepärane.

Osavõti omakste leinast, austus ja südamlik tänu väljendas end lõpetavates sõnavõttudes. „Üksnes Jumala juures on mu hing vait, tema käest tuleb mulle pääste!" L. 62.2.

Konrad Veem

Praost Koolmeister maeti

Vihmasel neljapäeval, 25. juunil, toimus Västeråsis praost Richard Koolmeisteri matus. Matusetalituse Toomkirikus pidas peapiiskop Konrad Veem ja funeraaliaid luges praost Elmar Tõldsepp. Orelil mängis helilooja Robert Heinmets. Lahkunut oli ärasaatmas arvukalt kirikulisi Västeråsist ja teistest eestlaste kogudustest. Ametivendadest olid kohal ja lugesid matusesalme pääle eelpool märgitute veel Jaak P. Reesalu Göteborgist ja John Lindström Stokholmist. Kirstu juures seisid auvalves Korp! „Sakala" liikmed koos leinalooriis lipuga.

Haudasängitamine toimus Västeråsi surnuaial ja pärast oli koosviibimine lahkunu kodus. Haual ja koosviibimisel kõnelesid peapiiskop K. Veem, kes tänas ka pr. Linda Koolmeisterit rikkaliku peielaua eest, praost E. Tõldsepp, õp. J. Lindström, Voldemar Palm „Vaimuliku raamatu" poolt, Eldur Veliste E. Punase Risti Ühisabi poolt ning koguduste esindajad Ants Pahv (Eskilstuna), Vello Piirsalu (Göteborg), Arnold Kilk (Kumla), Heiner Erendi (Hälsingborg) August Pärtma (Örebro), Aksel Mark (Upsala) ja Ain Treufeldt, kes Västeråsi koguduse esimehena hoolitses ka sujuva korralduse eest.

Leinateateid

Näitleja **Artur Sikk** suri 19. juunil. Ta oli sünd. 7. juulil 1921.

Erika Adams suri 11. juunil Stokholmis. Ta oli sünd. 7. sept. 1914.

Rosalie Aasmäe suri 15. juunil Mölndalis. Ta oli sünd. 1. mail 1897.

End. politseiametnik **Elmar Märtin** suri 16. juunil Göteborgis. Ta oli sünd. 17. sept. 1907 Tartumaal.

Majandusteadlane **Jaan Grünberg** suri 17. juunil Stokholmis. Ta oli sünd. 26. mail 1902 Viljandis.

Elmar Aibast suri 23. juunil Göteborgis. Ta oli sünd. 8. juunil 1910 Padisel.

Heinrich L. Randla suri 17. juunil Norrköpingis. Ta oli sünd. 27. apr. 1908 Pärnus.

Aliide Pugal suri 23. juunil Sundsvallis. Ta oli sünd. 16. veebr. 1888 Saare vallas Tartumaal.

Paul Johan Rei suri 23. juunil Eskilstunas. Ta oli sünd. 2. veebr. 1902.

Yrjö Kinnuneni mälestades

Stokholmis suri 24. juunil pärast rasket haigust Yrjö Kinnunen. Ta oli sündinud Tallinnas 24. septembril 1926, üles kasvanud ja koolis käinud Pärnus. Gümnaasiumi õpingud viis ta lõpule Sigtuna Eesti Gümnaasiumis. Astus Stokholmi Tehnika Ülikooli, mille ta lõpetas algul tee- ja vee-ehituse alal. Hiljem tegi ta läbi ka arhitektuuriosakonna, saavutades sel alal tehnoloogia litsentsiaadi kraadi. Teda jäid leinama lähematena ema ja vend perekonnaga ning sugulased ja sõbrad.

Yrjö Kinnunen õppis ja valis elukutse oma kutsumuse kohaselt. Kogu oma loova jõu pühendas ta linnaplaneerimisele. Tema esimeseks töökohaks oli Stokholmi linnaehituse amet. Kui 50-ndate aastate keskel loodi uus, tervet lääni planeeriv "Stockholmstraktens Regionalplanekontor", siis kutsuti Yrjö Kinnunen sinna direktori üheks esimeseks kaastööliseks. Ta jäi sellele töökohale kuni oma surmani.

Regionplaani direktoriks oli Stokholmi Tehnika Ülikooli linnaehituse professor C.F. Ahlberg. Koostöö tema ja Yrjö Kinnuneni vahel oli viljakas ja usaldusrikas. Üleminsenerina kandis Yrjö Kinnunen algusest peale vastutust regionaalse teestikuvõrgu kujundamise eest. 60-ndail aastail – Rootsi planeerimise hiilgeajastul – tuli esmakordselt Stokholmi piirkonnas luua autoteede võrgu plaan. Selle suurilesande lahendamisele asus Yrjö Kinnunen suure entusiasmi ja loova fantaasiaga. Stokholmi piirkonna mootorteestiku õnnestunud kohandamine ehitusaladele ja eriti selle sobivalt maastikku paigutamine on suurel määral Yrjö Kinnuneni teene.

Teistest suurematest ülesannetest, kus Yrjö Kinnunen kandis otsest vastutust, olgu nimetatud veel Stokholmi piirkonna ühe viimase suurema ehitusala, Järvafältet'i dispositsiooniplaan 1960-ndate aastate alguses ja eriti viimaste aastate jooksul uute, suurte kõrgpingeliinide planeerimine ning nende maastikku sobitamine.

Yrjö Kinnuneni töö oli temale intensiivseks loovaks tegevuseks. Kogu oma jõu ja optimistliku isiksuse pühendas ta sellele.

Oma kaastöölistele oli ta eeskujulikuks ja tänapäevalikuks šefiks, rõõmsaks ja tähelepanelikuks töökaaslaseks, loovaks arhitektiks, kes grupis otseselt kaasa töötades inspireeris ja otsis lahendusi. Loova, rõõmsa ja abivalmis isiksusena jääb Yrjö Kinnunen kõikidele meelde, nii töökaaslastele kui sõpradele.

Otto Paju

Karl Hirv surnud

Forest Hill'is New Yorgis suri 20. juulil Karl Hirv 78 a. vanuses. Ta oli juba mõnda aega olnud haiglane, nüüd tabas teda südamerabandus.

Karl Hirv oli populaarne kuju New Yorgi eestlaste peres ja oli kujunenud juba nagu traditsiooniks, et ta iga nädal kord pidas oma „hoovi" Eesti Maja klubiruumides.

Karl Hirv oli hinnatud eriteadlane elektrotehnika alal, kodumaal järelvalve insenerina elektrijõujaamade ja elektriliinide alal, hiljem Eesti Tehnilise Järelvalve Seltsi elektriosakonna juhatajana. Saksamaal põgenikuna oli ta UNNRA ja IRO teenistuses kuni emigreerumiseni USA-sse 1949. a. Siin kujunes ta peamiseks ametikohaks firma EBASCO, kus ta töötas kuni pensioonikka jõudmiseni elektrijõujaamade projekteerijana, kuuludes ka American Institute of Electrical Engineers liikmeskonda. Ta oli pikemat aega EÜS Põhjala USA koondise esimeheks ja väsimatuks kontaktipidajaks üle maailma hajutatud seltsi liikmetega. Ta oli innukas tihedamate kontaktide loomisel üliõpilasorganisatsioonide ja kogu akadeemilise pere vahel. See õnnestuski suurel määral ja seepärast on ka palju neid, kes Karl Hirve mälestavad tänuga, lugupidamisega ja sõbraliku soojusega.

Arvo Horm

Leinateateid

Krahvinna **Margaretha Stenbock-Tusti** suri 9. juulil Visbys. Ta maeti 24. juulil õpetaja Ture Westerströmi poolt Östergarni surnuaeda mis on lähim Eestile. Lähemaist omakseist võtsid matusetalitusest osa kadunu kaks õetütart, üks Rootsist ja teine Soomest. M. Stenbock oli tegev 1944. a. eesti meremeeste abistajana. Kapten Julius Pajuäär asetas kadunule pärjad Eesti Komitee ja eesti koguduse poolt.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

A. C. Andersson

Begravnings- och Eldbegängelsebyrå

Östra Larmgatan 14, Göteborg pöiki vastu NK P-maja.

Tel. 031/11 53 06 – 11 90 46

Korter 23 41 52

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused

Jakob Koit 75 a.

12. aug. tähistab Stokholmis oma 75. sünnipäeva ajaloolane Jakob Koit. Ta sündis 12.8.1906 taluperemehe pojana Emmaste kihelkonnas Hiiumaal. Õppis Läänemaa Õpetajate Seminaris 1922–28, töötas õpetajana ja alustas 1933. a. õpinguid Tartu Ülikoolis ajaloo alal. Lõpetas ülikooli mag. phil. kraadiga 1942. Töötas osakonnajuhatajana Tallinna Ajaloomuuseumis.

1944. a. sügisel põgenes Rootsi. 1945–58 töötas Stokholmis Riddarhuseti juures. 1957 sooritas Stokholmi Ülikooli juures filosoofia litsensiaadieksami ajaloos. 1958 alustas tööd Kuninglikus Rootsi riigiarhiivis erakorralise ametnikuna. Sai arhivaariks 1964 ja lossiarhivaariks 1968. Oma vastutustundliku ja põhjaliku tööga, samuti sõbraliku abivalmidusega võitis ta üldise tunnustuse ja lugupidamise. Siirdus pensionile 1972.

J. Koit on avaldanud rea teaduslikke uurimusi eesti, rootsi ja saksa keeles, samuti teinud kaastööd eesti ajalehtedele ja ajakirjadele. Võtnud juhtivalt osa Eesti Teaduslik Selts Rootsis tööst: abiesimehena 1950–54 ja hiljem sekretärina. Akadeemiliselt kuulub EÜS Veljesto perre. Kogu meie avalikkusel on põhjust J. Koitu tema juubeli puhul südamest õnnitleda, tänada teda senise töö eest ja soovida talle parimat ka tulevikuks.

KUMLA

* **Elmar Kanter** tähistas 14. juunil Kumlas oma 75. sünnipäeva. Omariikluse ajal töötas juubilar Hiiumaal piirivalve ametnikuna. Paguluses olles on ta elavalt osa võtnud Kumla Eesti Seltsi näiteringi tegevusest, olles seal üks kandvamaid jõude.

* **Uno Norrman** rähistas 24. juulil Kumlas oma 50. sünnipäeva. Juubilar on sündinud Padise vallas Harjumaal. Ta on pikemat aega olnud Kumla Eesti Seltsi juhatuse liige, samuti esimees. Praegu on Uno Norrman Kumla Eesti Seltsi juhatusliikme kandidaat.

* Länghälla jooksust Kumlas võtsid osa eestlased Herbert Taaler, Aivo Lahesalu, Heino ja Anders Merilood. Parim neist oli Lahesalu.

STOKHOLM

EELK Peapiiskoplik Kogudus

Jakobi kirikus

Pühap., 16. aug. kell 11.00 jumalateenistus armulauaga. Jutlustab piiskop Karl Raudsepp. Altariteenistus: assessorid Elmar Tõldsepp, Arthur Võõbus ja õpetaja Jaak Reesalu. Laulab koguduse segakoor. Laululehed. Organist Mark Falsjö. Kavas A. Pärdi ja R. Toi helitöid. Jumalateenistus võetakse üles Rootsi TV P1 poolt ja tuleb näitamisele sügisel. Jumalateenistus toimub Usuteaduse Instituudi kursuse puhul.

Kolmap., 19. aug. kell 18.00 Eesti Majas ettekande koosolek. Theol. prof. dr. Arthur Võõbus esitab: „Evangeeliumi osa eesti vanimas kultuuri loos".

Pühap., 23. aug. kell 9.00 Jumalateenistus Usuteaduse Instituudi kursuse puhul. Jutlustab praost dr. Jaak Taul. Lauluraamatud.

Pühap., 6. sept. kell 14.00 Jumalateenistus. Õp. U. Wilund. Lauluraamatud.

Pühap., 13. sept. kell 10.00 Väljasõit jumalateenistus Upsalasse. Jutlustab õp. Voldemar Takkel.

Eesti Kultuuri Koondises registreeritud üritused

Reedel, 17. juulil avati Sylvia Auli-Linharese väikeste rõõmsamotiiviliste maalide näitus Välis-Eestis, Lilla Nygatan 8. Näitus kestab augusti lõpuni ja on avatud äripäevadel 10–17.30, laupäevadel 11–14.

Esmasp., 24. aug. kell 10.00 Stokholmi Eesti Algkooli õppeaasta avaaktus kooli aulas, Svartmangatan 20–22.

Reedel, 11. sept. kell 18.00 EKK korraldusel Ruho Tippo fotode näituse avamine Eesti Majas.

Laup., 26. sept. kell 14.00 EKK ja dr. Ilo Käbina korraldusel maakaartide näituse avamine Eesti Majas.

Laup., 26. sept. kell 13.00 avatakse Olev Mikiveri suuremõõtmeliste maalide näitus Välis-Eestis, Lilla Nygatan 8. Näitus kestab 14. oktoobrini.

Laup., 10. okt. kell 18.00 Tallinna Prantsuse Lütseumi 60. aastapäeva pidulik koosviibimine end. õpilaste ja õpetajatega koos külalistega Eesti Majas. Lähemad teated 08/47 98 50 Ellen Villomann.

Kolmap., 14. okt. kell 17.00 Eesti Komitee Naissektsiooni koosviibimine koos külalistega Eesti Majas.

Reedel, 16. okt. kell 18.00 EKK korraldusel Eesti Majas Arno Vihalemma õhtu koos Vihalemma tööde näituse avamisega.

Laup., 17. okt. avatakse Endel Kõksi motiivtööde „Hobused" näitus Välis-Eestis, Lilla Nygatan 8. Näitus kestab 4. novembrini.

* Hallsbergi politsei **Vello Phiel** tuli Örebro maratonijooksus 9. kohale.

* **Heino Meriloo** tuli Kungsöris maastiku jooksus 300 osavõtja hulgast 32. kohale.

†

Oma esimeest

prof. Evald Blumfeldt'i

mälestab sügavas leinas

EÜS Veljesto

†

Oma auliiget ja kauaaegset endist esimeest

prof. Evald Blumfeldt'i

mälestab sügavas leinas

Eesti Teaduslik Selts Rootsis

†

Oma lugupeetud kaastöölist

prof. Evald Blumfeldt'i

mälestab leinas

Teataja

EELK Göteborgi ja Lääne-Rootsi kogudus

Teenib Jaak P. Reesalu

ALINGSÅS

Laup., 15. aug. kell 15.00 Väljasõidu jumalateenistus Halmstadis Martin Lutheri kirikus. Koosviibimine.

BORÅS

Pühap., 9. aug. kell 15.00 Surnuaiapüha jumalateenistus Krematooriumi kabelis. Laululehed.

Laup., 15. aug. kell 15.00 Väljasõidu jumalateenistus Halmstadis Martin Lutheri kirikus ühiselt kogudusele. Laululehed. Koosviibimine.

HALMSTAD

Laup., 15. aug. kell 15.00 Koguduse ühine jumalateenistus Martin Lutheri kirikus. Koosviibimine.

GÖTEBORG

Laup., 15. aug. kell 15.00 Väljasõidu jumalateenistus Halmstadis Martin Lutheri kirikus ühiselt kogudusele. Laululehed. Koosviibimine.

†

Armas poeg, vend ja onu

Yrjö Kinnunen

* 24.9.1926 Tallinnas
+ 24.6.1981 Stokholmis

Leinavad kurbuses

Ema
Sven ja Kai
Hannes ja Peeter

†

Armast sõpra

Evald Blumfeldt'i

mälestavad leinas

Eevi End
Bernard Kangro
Jakob Koit
Hele Lüüs
Aksel Mark
Heinrich Mark
Leida Mägiste
Ilmar Talve
Erik Tender
Mannj Varep

†

Mälestame leinas

armast sõpra

Evald Blumfeldt'i

Ants Anderson
Ilmar Arens
Karin ja Peeter Arumaa
Eugenie ja Rudolf Jalakas
Aino ja Gustav Ränk

†

Meie hää sõber

Evald Blumfeldt

Mälestavad leinas

Elga Eliaser
Silva ja Helmut Hagar
Endel Krepp
Teodor Künnapas
Adelaida Lemberg
Kalju Lepik
Arnold Purre

†

Oma memmekest

Adele Hansen'it

sündinud Sass

* 29.5.1886 Tartus
+ 8.7.1981 Stokholmis

Mälestavad kurbuses

Dagi ja Eda
Anu, Imbi ja Heino

Matus on toimunud

†

Meie kauaaegsele toimetajale Adelaida Lembergile avaldab südamest kaastunnet tema õe

Olda Talts'i

sünd. 24. jaan. 1915 Pärnus
surn. 29. juunil 1981 Stokholmis

lahkumise puhul

Teataja

Tänuavaldus

Täname südamest kõiki, kes meie armsa ema ja vanaema

Olda Talts'i

surma puhul meile kaastunnet avaldasid, tema matust rohkete lilledega kaunistasid ja teda siit ajalikust elust ära saatma olid tulnud.

Laste ja lastelaste nimel
Toomas Talts

†

Armast sõpra

Valerian Beckmann'i

sünd. 1897. a. Eestis
surn. 25.6.1981 Prantsusmaal

mälestavad

Irene Tedersoo
Natalie Tuvik
Hilda Weide

Õiendus

„Teatajas" (nr. 13, 27.6.81) ilmus lk. 7 pilt, kus näeme Stokholmis Berwaldhalleni ees dirigent Neeme Järvit kaasmaalaste keskel pääle kontserti.

Pildi allkiri algab: „Adolf Scheller abikaasaga, . . ."

Peab olema: **Adolf Scheller, Eva Kikas, . . .**".

„Teataja" kahetseb juhtunud eksitust, mis olevat põhjustanud õnnesoove ja isegi lillesaadetisi.